



Forsøk med gratis deltidsplass i AKS

Delrapport 1 i følgeevalueringen

Rapport 2015 - 06

Proba-rapport nr. 2015 - 06, Prosjekt nr. 13055

ISSN: 1891-8093

TT/PDS, SK, HB. 6.august 2015

--

Offentlig

--

Forsøk med gratis deltidsplass i AKS

Delrapport 1 i følgeevalueringen

Utarbeidet for Utdanningsdirektoratet

Forord

Proba samfunnsanalyse gjennomfører på oppdrag for Utdanningsdirektoratet en evaluering av et fireårig forsøk med gratis deltids plass i aktivitetsskolen. Dette er en delrapport fra evalueringen. Trude Thorbjørnsrud er prosjektleder for rapporten. Synne Klingenberg, Helene Berg og Pia Dybvik Staalesen er prosjektmedarbeidere

Oslo, juli 2015

Proba samfunnsanalyse

Innhold:

SAMMENDRAG	1
1. INNLEDNING.....	5
1.1.1 Om bydelen og Mortensrud.....	5
1.1.2 Aktivitetsskolen som læringsarena.....	7
1.1.3 Forsøk med gratis deltidsplass	8
1.2 Problemstillinger i evalueringen	8
1.3 Drøfting av problemstillingene.....	9
1.3.1 Deltakelse i AKS	9
1.3.2 Betydning av AKS	11
1.4 Metode	14
1.4.1 Gjennomførte aktiviteter 2014-2015.....	16
2 FORSØK MED GRATIS DELTIDSPLASS PÅ MORTENSRUD SKOLE	21
2.1 Kjennetegn ved elevene på Mortensrud	21
2.1.1 Familiens bakgrunn.....	21
2.2 Hvilke faglige utfordringer har elevene?.....	26
3 INNHOLD I AKS	29
3.1 Beskrivelse av forsøksprosjektet.....	29
3.1.1 Oppstart	29
3.1.2 Informasjonstiltak	30
3.1.3 Samarbeid mellom skole og AKS.....	31
3.1.4 Faglig innhold i aktivitetene.....	32
4 REKRUTTERING OG DELTAKELSE I AKS.....	35
4.1.1 Rekruttering og deltakelse i AKS.....	35
4.1.2 Resultater av informasjonstiltak	35
4.1.3 Betydningen av gratis deltidsplass.....	36
4.1.4 Hvorfor ønsker foreldrene å ha barna i AKS?	38
4.1.5 Hvorfor ikke AKS?	42
4.2 Foreldrenes erfaringer med trivsel i AKS og informasjon.....	42
4.2.1 Trivsel i AKS.....	42
4.2.2 Informasjon om aktiviteter	44
4.2.3 Er det noe som kunne vært annerledes i AKS	45
4.3 Andre forhold som har betydning for foreldrene.....	45
4.4 Oppsummering.....	46
5 ERFARINGER FRA AKS OG SKOLEN MIDTVEIS I FORSØKET	47
5.1 AKS` ansattes erfaringer.....	47
5.2 Samarbeid skole - AKS	49
5.3 Lærernes erfaringer og forventninger til AKS.....	50
5.4 Oppsummering.....	50
6 HVILKEN BETYDNING HAR AKS?.....	51
6.1 Foreløpige erfaringer – sosialisering.....	51
6.2 Foreløpige erfaringer – betydning for foresattes livsførsel og hverdag.....	53
6.3 Foreldrenes synspunkter på læringsutbytte	57

6.4	Skolens attraktivitet	59
6.5	Oppsummering kap 6	60
7	UTVIKLING I LESE- OG REGNEFERDIGHETER.....	61
7.1	Utvikling i leseferdigheter	61
7.2	Utvikling i regneferdigheter	63
7.3	Oppsummering og vurdering.....	65
	LITTERATURLISTE	67

Sammendrag

Bakgrunn

Proba samfunnsanalyse gjennomfører på oppdrag for Utdanningsdirektoratet en evaluering av forsøk med gratis deltids plass i aktivitetsskolen (AKS) på Mortensrud skole. Forsøket startet opp høsten 2013 og skal vare ut skoleåret 2016/2017. Dette er en delrapport fra forsøket basert på datainnsamling i 2014 og 2015.

Forsøket skal gi flere barn tilgang til en alternativ læringsarena som understøtter skolens arbeid med elevenes faglige, sosiale og personlige utvikling. Andelen elever i AKS ved Mortensrud har vært betydelig lavere enn for Oslo som helhet, og skolen er også blant de skolene i Oslo som har lavest skår på nasjonale prøver. Forsøket er en del av Oslo Sør-satsingen og inngår i kommunens tverretatlige tiltak rettet mot barnas foreldre.

Problemstillinger:

- Hvordan endrer deltakelsen ved aktivitetsskolen seg etter innføring av tiltaket?
- For hvilke, og hvor mange, familier kan privatkostnad av aktivitetsskole sees som avgjørende for deres barns deltakelse?
- Hva ligger til grunn for foresattes valg om å sende eller ikke sende barn til aktivitetsskole, samt varierer dette på tvers av ulike grupper eller kjennetegn?
- Blant familier hvis barns deltakelse i aktivitetsskolen anses å være betinget av tilskuddet; hva kan alternativene til aktivitetsskole være/ha vært?
- Hva medfører det å ha barn i aktivitetsskolen for foresattes livsførsel og hverdag (sett i forhold til integrering og spesielt for foreldre som ellers ikke har hatt barn i aktivitetsskolen)?
- Kan aktivitetsskolen sees å fremme barns sosialisering på tvers av språkgrupper og sosioøkonomisk bakgrunn, også utenfor aktivitetsskolen?
- Lykkes aktivitetsskolen i å heve forutsetningene for elevers skolesuksess?
- Hva er god rekrutteringsstrategi? Hvordan kan skolene bidra til høyere deltakelse i aktivitetsskolen?

Metode

Metodisk tilnærming i evalueringen omfatter intervjuundersøkelser, spørreundersøkelser og analyse av registerdata.

Vi har intervjuet familier som har barn i AKS på Mortensrud skole, ansatte i AKS og lærere ved skolen. Vi har gjennomført intervjuer i 2014 og 2015, og vil gjennomføre en ny runde i 2016. Vi har sendt ut spørreundersøkelser til foreldre med barn i 1-4 trinn på Mortensrud skole i 2014 og 2015 og på Bjørndal skole i

2014. Vi vil sende ut ytterligere en spørreundersøkelse til begge skoler i 2016. Vi har sammenlignet utviklingen i resultater på kartleggingsprøver i lesing og regning på Mortensrud skole med utviklingen i resultater på fem andre skoler i bydelen. Senere i evalueringen vil vi inkludere flere resultater fra kartleggingsprøvene samt resultater fra nasjonale prøver og fra Osloprøven for å sammenligne utviklingen.

Foreløpige funn

Kjennetegn ved elevene

Nesten alle elevene ved Mortensrud skole har minoritetsbakgrunn i den forstand at en eller begge foreldrene er født utenfor Norge eller selv har foreldre som er innvandret til Norge. Elevenes landbakgrunn omfatter svært mange ulike land, den største gruppa har bakgrunn fra Pakistan, andre større grupper er Tyrkia og Somalia. Spørreundersøkelsen i 2015 viser at i underkant av 70 prosent av fedrene er i jobb på heltid, mens dette gjelder for i overkant av 30 prosent av mødrene. Om lag 10 prosent av foreldrene er i jobb på deltid. Mange av familiene har relativt lav inntekt, og det er mange som ikke eier boligen de bor i. Det er svært stor utskiftning av elever ved skolen. Skolen anslår mobiliteten til å være 25 prosent hvert år. Den minoritetsspråklige bakgrunnen medfører at mange elever har svakere ordforråd og begrepsforståelse enn majoritetsspråklige barn når de starter på skolen.

AKS på Mortensrud

AKS på Mortensrud har lagt vekt på å videreføre skolens satsing på styrking av elevenes grunnleggende lese- og skriveferdigheter, språkutvikling og kompetanse i basisfaget naturfag. Aktivitetene i AKS tar utgangspunkt i temaene det undervises i på skolen. Aktivitetene skal gi læring gjennom lek og utforskning. Ansatte i AKS og lærerne i 1-4 trinn ved skolen har planmessige samarbeidsmøter som skal sikre informasjonsflyt. AKS utarbeider planer på bakgrunn av skolens årsplaner for 1-4 trinn og bryter deretter planene ned til ukeplaner som deles ut sammen med skolens ukeplaner.

Rekruttering og deltakelse

Skoleåret før forsøket startet gikk om lag 30 prosent av elevene i 1-4 klasse i AKS. Høsten 2014 var dekningsgraden 99 prosent, mens den var 92 prosent i april 2015. I april 2015 hadde om lag tre av fire deltakere deltids plass. Den kraftige veksten i antall elever i AKS tyder på at pris har stor betydning for deltakelsen. Spørreundersøkelsen og intervjuene bekrefter denne antakelsen. 90 prosent av respondentene på spørreundersøkelsen i 2015 svarte at pris hadde ganske stor eller svært stor betydning for at barna kan delta i AKS. For familier der begge foreldrene er i jobb er ikke pris avgjørende for at de velger AKS, men for familier der en av foreldrene går på kurs eller er hjemmeværende, er det viktig at prisen er lav. Vi finner at mange har en økonomisk situasjon som gjør at det er avgjørende at tilbudet er gratis for at barna skal kunne delta.

AKS og skolen har lagt vekt på å informere om AKS på ulike måter. Foreldrene har blant annet fått informasjon gjennom foreldremøter på skolen, tilsendt

skriftlig informasjon fra skolen, gjennom barnehagene i området og ved annen kontakt med ansatte i AKS. Spørreundersøkelsene viser at foreldrene har vært fornøyde med den informasjonen de har fått før oppstart.

Foreldrene ønsker å ha barna i AKS først og fremst fordi barna får delta i ulike aktiviteter og for at de skal bli bedre i norsk og få venner. I familier der mor er i yrkesrettet aktivitet er behov barnetilsyn en viktig grunn til at foreldrene ønsker å ha barn i AKS.

Dersom barnet ikke hadde gått i AKS ville mor hatt tilsyn med barnet i de familiene der mor er hjemmeværende. I familier der mor er i aktivitet ville eldre søsken eller bestemor hatt ansvar for barnetilsyn. I en del av familiene der begge er i arbeid svarer foreldrene at de ikke har noen alternative muligheter.

Informasjon og trivsel

Foreldrene på Mortensrud er svært fornøyde med AKS. Majoriteten av foreldrene (om lag 95 prosent) mener at barna trives i AKS, at barna får nye venner (90 prosent) og at barna får delta i morsomme aktiviteter (98 prosent). Alle foreldrene som har svart på spørreundersøkelsen opplever at de fått bra informasjon om aktivitetene i AKS, 72 prosent mener at informasjonen er veldig bra, de øvrige svarer ganske bra. Svarene i spørreundersøkelsene (2014) tyder på at respondentene ved Bjørndal skole har et mindre positivt inntrykk av AKS enn respondentene ved Mortensrud.

Foreløpige erfaringer – betydning av AKS

Vårt inntrykk er at AKS bidrar til at barna leker mer sammen på tvers av språk- og landbakgrunn. De fleste barna snakker i hovedsak norsk når de leker med andre barn. Hjemme veksler barna ofte mellom å snakke norsk og å snakke foreldrenes morsmål.

Vi finner flere eksempler på at i de familiene der mor har vært hjemmeværende eller alene om omsorgen har en del av mødrene fått bedre mulighet til å delta på kurs og i annen arbeidsrettet aktivitet som følge av at barnet kan være i AKS.

AKS oppleves som et stabilt, sikkert og forutsigbart tilbud som gir foreldrene fleksibilitet. Mange av mødrene understreker at de slipper å bekymre seg over hva barna gjør når de er på AKS. Mange foreldre ønsker heller at barna skal være på AKS enn å ha tilsyn av større søsken eller besteforeldre.

Mange av foreldrene tror barna blir flinkere på skolen av å delta i AKS. Rundt 90 prosent av foreldrene ved Mortensrud som har svart på spørreundersøkelsene er enige i en påstand om at barna blir flinkere på skolen. Ved Bjørndal skole er under 40 prosent enig i en slik påstand.

Den foreløpige analysen vi har gjort av endringer i andelen elever som skårer under bekymringsgrensen på kartleggingsprøver i lesing og regning viser at utviklingen i lese- og skriveferdigheter grovt sett har fulgt utviklingen ved de andre skolene i samme skolegruppe, mens utviklingen i regneferdigheter har vært bedre sammenliknet med de andre skolene.

Vi har imidlertid ikke grunnlag for å konkludere med at forsøket med gratis deltids plass har hatt positiv effekt på regneferdigheter eller ikke har hatt effekt på lese og skriveferdigheter. For det ene har det vært stor utskiftning av elever ved Mortensrud. Det gjør at vi i liten grad får observert de samme elevene over tid. For det andre kan utviklingen påvirkes av andre iverksatte tiltak ved skolen. Det kan også være at enkelte av delprøvene i lesing er mer relevante å bruke som indikatorer enn andre. I den videre analysen vil vi se nærmere på utviklingen i resultater på enkelte av delprøvene.

1. Innledning

Forsøk med gratis deltidsplass i aktivitetsskolen (AKS) for elever på 1.-4. trinn ved Mortensrud skole startet opp høsten 2013 og skal vare ut skoleåret 2016/2017. Skolen har tidligere hatt svært lav deltakelse i aktivitetsskolen sammenlignet med Oslokolene generelt. I skolekretsen er det en høy andel elever med innvandrerbakgrunn og en stor andel personer med sammensatte levekårsutfordringer.

I tråd med Oslo kommunes rammeplan for aktivitetsskolen skal forsøket gi flere barn tilgang til en alternativ læringsarena som understøtter skolens arbeid med elevenes faglige, sosiale, og personlige utvikling. Forsøket er en del av Oslo Sør-satsingen og inngår i kommunens tverrettlige tiltak rettet mot barnas foreldre. Den økonomiske rammen for forsøket er på 4,2 millioner kroner i året, og forsøket finansieres av Kunnskapsdepartementet (2 millioner) og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2,2 millioner).

Forsøket ble satt i gang på bakgrunn av Stortingsmelding 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*. I meldingen beskrives iverksettelsen av et forsøk med gratis deltidsplass i skolefritidsordningen og målene for forsøket. Regjeringen ønsker å prøve ut om elever som deltar i aktivitetsskole får bedre forutsetninger for å lykkes i skolen.

I NOU 2010:7 *Mangfold og mestring*, anbefalte Østbergutvalget en gratis skolefritidsordning for alle elever, alternativt at oppholdsbetalingen bør senkes atskillig. Utvalget begrunnet dette med at et gratis tilbud om skolefritidsordning vil motvirke segregering av familier i en vanskelig økonomisk situasjon og bidra til et større mangfold blant elever i skolefritidsordningen. Utvalget påpekte også at kunnskapsgrunnlaget om læringsmiljø for minoritetsspråklige barn er for svakt, og at det er behov for mer kunnskap på dette feltet (NOU 2010:7).

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gjennomfører Proba samfunnsanalyse en følgeevaluering av forsøket med gratis deltidsplass i AKS. I evalueringen vurderer vi om tilskuddet bidrar til å øke deltakelsen ved Aktivitetsskolen. Videre undersøker vi hvorvidt deltakelse i Aktivitetsskolen kan sies å fremme elevers forutsetninger for å lykkes i skolen, samt i hvilken grad, og på hvilke måter, deltakelse i Aktivitetsskolen legger til rette for integrering i nærområdet. Evalueringen skal vurdere forsøket opp mot satte mål, med hensyn til integrering og generelle levekår i området.

Evalueringen skal ferdigstilles i 2017. Dette er en delrapport fra evalueringen basert på datainnsamling i 2014-2015.

1.1.1 Om bydelen og Mortensrud

Mortensrud skole ligger i Oslos yngste bydel; Søndre Nordstrand. Det har vært en stor tilflytting til bydelen fra utbyggingen startet rundt 1986 og frem til i dag.

Andelen av innbyggerne som har innvandrerbakgrunn har også økt kontinuerlig. Per i dag er i overkant av én tredjedel av befolkningen under 25 år og rundt halvparten av innbyggerne har innvandrerbakgrunn (ssb.no).

Blant befolkningen over 30 år, er det en lavere andel som har høyere utdanning i bydel Søndre Nordstrand, sammenliknet med befolkningen i Oslo som helhet: 34 prosent av voksne over 30 år har høyere utdanning i bydel Søndre Nordstrand, mens andelen er 50 prosent for hele Oslos befolkning.

Ved grunnskolene i bydelen er det en klar overvekt av barn med innvandrerbakgrunn. I overkant av halvparten av elevene i bydelen karakteriseres som minoritetsspråklige i Grunnskolens Informasjonssystem (GSI). De fleste av barna er født i Norge, men mange har svakere norskerferdigheter enn de som vokser opp i et norsktalende hjem. Erfaringene viser at de minoritetsspråklige elevene gjør det like bra som andre elever de to første skoleårene, men at de sakker akterut når fagene krever mer begrepsforståelse¹.

Ifølge Oslo kommune er det elever med størst behov for en utvidet læringsarena som ikke benytter seg av Aktivitetsskolen. Kommunen viser til at skolene med lavest deltakelse har størst andel elever med behov for særskilt språkopplæring (Meld. St. 6, 2012-2013). Andelen elever i AKS har ved Mortensrud skole vært betydelig lavere enn for Oslo som helhet, og skolen er også blant de skolene i Oslo som har dårligst skår på nasjonale prøver. I 2011 hadde Mortensrud en gjennomsnittlig skår i leseferdigheter på 1,5, sammenliknet med et snitt på 2,1 for Oslo som helhet.

Tall fra GSI viser at det til tross for stor tilflytting til bydelen, har vært en nedgang i antall elever ved Mortensrud skole de senere årene. Dette tyder på at det har vært en fraflytting av familier med barn i skolealder og/eller at foreldrene søker barna til andre skoler fordi skolekretsen oppleves å være lite attraktiv.

Med bakgrunn i utfordringene bydel Søndre Nordstrand står overfor, ble Oslo Sør-satsningen iverksatt rundt 2008. Oslo Sør-satsningen er et handlingsprogram som omfatter innsatsområdene oppvekst, utdanning, levekår/helse, kulturaktiviteter, deltakelse og inkludering. Prosjektet er et samarbeid mellom staten og Oslo kommune. I intensjonsavtalen mellom stat og kommune inngår mål om å styrke rollen til barnehager, skole, fritidsmiljø, språkopplæring, å forbedre vilkår for inkludering og oppvekst og mål om å arbeide for at alle barn, uavhengig av sosioøkonomisk og språklig bakgrunn, skal ha like muligheter til å oppnå høyt læringsutbytte, samt motvirke frafall i den videregående opplæringen.

Gjennom prosjektet har offentlige og frivillige aktører fått midler til å styrke integreringsarbeidet i bydelen. Forsøket med gratis deltids plass i aktivitetsskolen ved Mortensrud gjennomføres som en del av Oslo Sør-satsningen. Oppdragsgiver presiserer at evalueringen skal vurderes opp mot satte mål for integrering og levekår i området.

¹ <http://www.dagsavisen.no/samfunn/klar-opp-for/>

² ~~Østbergutvalget anbefalte i sin innstilling også å bidra til økt mangfold og~~

Blant målene i Oslo Sør-satsningen for de neste tre årene inngår blant annet følgende relevante mål for forsøket med gratis deltidsplass i aktivitetsskolen:

- Flere personer i utsatte grupper skal delta i utdanning og arbeidslivet
- Læringsresultater og gjennomstrømning på skolene skal bedres til Oslo-gjennomsnittet
- Foreldremedvirkning og foreldreveiledning skal være en integrert del av samarbeidet i barnehagene og skolene. Likeså skal barn, unge og foresattes medvirkning være en integrert del av bydelens barne- og ungdomsarbeid.
- Det skal være økt medvirkning og deltakelse av barn og unge i trygge, attraktive og inkluderende kultur- og fritidsaktiviteter. Flere jenter skal delta i bydelens fritidstilbud.
- Det skal være økt samfunnsdeltakelse og valgdeltakelse. Politiske råd, styrer og utvalg skal gjenspeile befolkningssammensetningen.

1.1.2 Aktivitetsskolen som læringsarena

Skolefritidsordningen har gått fra å være en ordning som primært har blitt sett på som et sted for lek og barns utfoldelse, til de siste årene å bli sett på mer som en organisert læringsarena. Dette kommer tydelig til uttrykk i navneendringen av skolefritidsordningen i Oslo til aktivitetsskolen i 2010 (Greve og Løndal 2012).

Aktivitetsskolen (AKS) skal være læringsstøttende og bygge opp under læringsmålene på skolen. Det skal legges til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter. AKS skal være et sted for opplevelser, muligheter og utforskning som skolen ikke kan tilby.

For elever med manglende norskferdigheter kan AKS være en viktig arena for utvikling av både språklige og sosiale ferdigheter (Meld. St. 6, 2012-2013). I rammeplan for aktivitetsskolen står det:

Aktivitetsskolen er en betydningsfull arena for utvikling av sosial kompetanse og allsidige ferdigheter i samhandling med andre i ulike situasjoner.

Sosial kompetanse og språklige ferdigheter fremmes kontinuerlig gjennom varierte aktiviteter og mestringsopplevelser. Aktivitetsskolen er en sentral arena for progresjon av språklige ferdigheter. Daglige aktiviteter og lek gir elevene konkrete opplevelser som grunnlag for kommunikasjon, utvikling av begreper og ferdigheter i å kunne uttrykke følelser og meninger. Aktivitetsskolen er en viktig alternativ læringsarena for videreutvikling av de grunnleggende ferdighetene. Utprøving og utforskning samt samtaler om fellesopplevelser gir innsikt, økt ordforråd og kunnskap om logiske sammenhenger.

I dette tilbudet inngår lekselesing og leksehjelp. Kulturskoletimen kan også være lagt til skolefritidsordningen.² AKS på Mortensrud har et særlig fokus på temaene naturfag og teknikk, og norske ord og begreper.

Siden det er relativt nytt at skolefritidsordningen skal fungere som læringsstøttende har det vært gjort lite forskning om ordningens funksjon og potensiale som læringsarena.

1.1.3 Forsøk med gratis deltidsplass

Gratis deltidsplass i AKS gjelder hver skoledag etter undervisningen og frem til kl. 16. Elevene kan også være på AKS to valgfrie dager i skolens ferier. Forsøket med gratis deltidsplass innebærer at prisen på heltidsplass er halvert. Heldagsplass innebærer at elevene kan være på AKS også før skoletid (fra kl. 07.30) og frem til kl. 17 på ettermiddagen. I tillegg kan elevene være på AKS i skoleferiene, med unntak av juli, da er AKS stengt.

Oppholdsbetaling i AKS i Oslo justeres etter foreldres inntekt. I skoleåret 2013/2014 da forsøket med gratis deltidsplass startet, kostet en ordinær heldagsplass 557 kroner per måned for inntekt opp til 164 244, 1024 kroner per måned for inntekt mellom 164 245 og 300 000, og 2611 kroner for inntekt over 300 000. I skoleåret 2014/2015 kostet en ordinær heldagsplass 592 kroner for inntekt til og med 198 832 kroner, 1088 kroner for inntekt mellom 198 833 og 353 480 kroner og 2773 kroner for inntekt over 353 481. Ordinær halvdagsplass koster halvparten av en heldagsplass.

Skolen mottok statlige midler til forsøket på kr 3 500 000 våren 2013. Rammen for de resterende årene er årlig 4,2 millioner kroner. I tillegg mottar skolen foreldrebetaling fra de som har heltidsplass.

1.2 Problemstillinger i evalueringen

I evalueringen skal vi vurdere om forsøket med gratis deltidsplass bidrar til å øke deltakelsen i AKS og hvorvidt deltakelse i AKS kan sees å fremme elevers forutsetninger for å lykkes i skolen. Vi skal også vurdere om og i hvilken grad deltakelse i AKS bidrar til integrering i nærmiljøet. Utdanningsdirektoratet har formulert følgende spørsmål som vi skal belyse:

- Hvordan endrer deltakelsen ved aktivitetsskolen seg etter innføring av tiltaket?

² Østbergutvalget anbefalte i sin innstilling også å bidra til økt mangfold og inkludering gjennom felles kulturopplevelser. I tillegg til forsøk med gratis deltidsplass i aktivitetsskolen, foreslo regjeringen i Stortingsmelding 6 også å innføre en uketime med kulturskoletilbud fra høsten 2013. Tilbudet kan foregå i SFO-tid.

- For hvilke, og hvor mange, familier kan privatkostnad av aktivitetsskole sees som avgjørende for deres barns deltakelse?
- Hva ligger til grunn for foresattes valg om å sende eller ikke sende barn til aktivitetsskole, samt varierer dette på tvers av ulike grupper eller kjennetegn?
- Blant familier hvis barns deltakelse i aktivitetsskolen ansees å være betinget av tilskuddet; hva kan alternativene til aktivitetsskole være/ha vært?
- Hva medfører det å ha barn i aktivitetsskolen for foresattes livsførsel og hverdag (sett i forhold til integrering og spesielt for foreldre som ellers ikke har hatt barn i aktivitetsskolen)?
- Kan aktivitetsskolen sies å fremme barns sosialisering på tvers av språkgrupper og sosioøkonomisk bakgrunn, også utenfor aktivitetsskolen?
- Lykkes aktivitetsskolen i å heve forutsetningene for elevers skolesuksess?
- Hva er god rekrutteringsstrategi? Hvordan kan skolene bidra til høyere deltakelse i aktivitetsskolen?

1.3 Drøfting av problemstillingene

Problemstillingene i evalueringen er fordelt på to temaer: Det ene dreier seg om deltakelse i AKS og foreldres beslutninger knyttet til dette, mens det andre temaet handler om betydningen av at barna deltar i AKS. Nedenfor drøfter vi de to temaene.

1.3.1 Deltakelse i AKS

Andelen barn i AKS varierer sterkt mellom bydelene. Skolene i bydel Søndre Nordstrand er blant de skolene som har lavest deltakelse i Oslo. Tall fra GSI for andel elever i AKS i 2012/2013 viste at deltakelsen var svært lav for elever ved Mortensrud skole, bare rundt 30 prosent. Til sammenlikning er dekningsgraden i Oslo i gjennomsnitt 70 prosent.

Foreldres beslutning om barnas deltakelse i AKS kan avhenge av flere faktorer, blant annet pris/inntekt, foreldrenes behov for barnepass, hvordan de vurderer behovet for leksehjelp, tilgangen på andre fritidsaktiviteter, den valgte rekrutteringsstrategien, og hvilke oppfatninger foreldrene har om hva slags funksjon AKS har og synspunkter på om barna bør delta der.

Pris og behov

Moafi og Bjørkli (2010) studerer barnefamiliers tilsynsordninger, og blant annet hvilke grupper som har barn i skolefritidsordningen. De viser at lavinntektsfamilier, selv om de betaler mindre, bruker en større andel av inntekten på tilsyn enn andre familier. Når de som ikke har barn i skolefritidsordningen blir spurt om årsaken, trekker en av fem fram at det er "for

dyrt” som en årsak. Dette er dobbelt så vanlig blant de som har to barn i den aktuelle aldersgruppa enn de som har ett barn, noe som kan være knyttet til manglende søskenmoderasjon. Pris er også en vanligere begrunnelse blant lavinntektsfamiliene enn andre grupper i undersøkelsen.

Moafi og Bjørkli finner at det er de med høyere inntekt, mor i arbeid og høyere utdanning som bruker skolefritidsordningen i størst grad. Nesten 90 prosent av de som ikke har barna i skolefritidsordningen svarer at barnet kan være hjemme sammen med andre barn, og jo eldre barna er desto flere mener de kan være alene hjemme. At deltakelsen synker med barnas alder bekreftes av tall fra GSI: I skoleåret 2012/2013 var deltakelsen i AKS ved skolene i bydel Søndre Nordstrand lavere jo eldre elevene var (fjerde trinn hadde lavest deltakelse). Dette kan tyde på at foreldrene velger bort AKS når barna er store nok til å være alene hjemme eller at barna deltar i andre aktiviteter etter hvert som de blir eldre.

Synspunkter på AKS/SFO

Når AKS velges bort på grunn av manglende behov for tilsyn kan det ha sammenheng med hvilken forståelse foreldrene har av ordningen. Eldre undersøkelser viser at skolefritidsordningen først og fremst ble oppfattet som en ordning for ”barnepass” (Kvello og Wendelborg, 2002). I følge rammeplanen skal AKS være en alternativ læringsarena som bidrar til faglig utvikling og forsøket bygger på denne forståelsen. Det er interessant å undersøke om forståelsen av ordningen har endret seg blant foreldrene. I den grad foreldrene fortsatt oppfatter ordningen først og fremst som en tilsynsordning kan det være noen som velger å ikke ha barna i aktivitetsskolen, uavhengig av om det er gratis eller ikke. Det er interessant å sammenligne synspunkter på AKS blant de foreldrene som har valgt AKS etter innføringen av gratis kjernetid, med synspunkter hos dem som ikke har valgt dette.

Det kan også tenkes at foreldrenes oppfatning av AKS endres dersom de selv får erfaring med ordningen og hvis det blir mer vanlig å ha barn i AKS i deres omgangskrets. I Stortingsmelding 6 blir det slått fast at forsøk med gratis kjernetid i barnehage har ”bidratt til at foreldrenes holdninger til bruk av barnehage er endret. Mange foreldre med innvandrerbakgrunn anerkjenner betydningen av at barna går i barnehage for at de skal kunne ha gode norskkunnskaper før skolestart.” Med mer kjennskap til AKS’ betydning for læring og språkutvikling, kan også foreldrenes holdninger til ordningen endres.

Rekruttering

Rekrutteringsstrategi kan også være av betydning for deltakelse i Aktivitetsskolen. I motsetning til i forsøkene med gratis kjernetid i barnehagen, der informasjonsaktiviteten var svært arbeidsintensiv, har skolen et stort potensial til å nå ut til foreldrene med informasjon gjennom foreldremøter og øvrig kontakt med foreldrene. Dermed vil det være viktig hvordan denne informasjonen blir gitt, og hvilket inntrykk foreldrene får av tilbudet. I forsøkene i barnehagene så en at foreldre som hadde barna sine i barnehagen reklamerte for tilbudet til sine venner. Denne formen for uformell informasjonsspredning var effektiv og mer tillitvekkende enn den offentlige. Det vil være interessant å

studere om gratis kjernetid i aktivitetsskolen vil være gjenstand for en liknende form for informasjonsspredning. Dette kan være relevant for mulige effekter på tilflytting til skolekretsen, men også for en mulig økning i oppslutning om tilbudet over tid.

Våre aktiviteter

I evalueringen undersøker vi hva som ligger til grunn for foresattes valg om å sende eller ikke sende barn til aktivitetsskole, samt om dette varierer på tvers av ulike grupper eller kjennetegn. Vi vil også kartlegge for hvilke familier privatkostnad av aktivitetsskole kan sees som avgjørende for deres barns deltakelse. I de tilfellene der tilskuddet er avgjørende for beslutningen om å sende barn i AKS vil vi undersøke hva elevene gjorde før tilskuddet ble innført, eventuelt hva de ville gjort dersom tilskuddet ikke hadde blitt innført.

Vi vil kartlegge hvordan deltakelsen i aktivitetsskolen ved Mortensrud skole har endret seg i årene etter at forsøket startet opp. Vi vil også sammenlikne denne utviklingen med andre skoler i bydelen for å få et inntrykk av hvordan utviklingen i antall deltakere skiller seg fra liknende skoler.

1.3.2 Betydning av AKS

Deltakelse i AKS kan tenkes å ha betydning for elevenes forutsetninger for å lykkes på skolen på flere måter. Gjennom det faglige opplegget i AKS med fokus på språk og naturfag kan elevenes forutsetninger for å lykkes på skolen styrkes. Lek og aktiviteter med andre barn kan styrke sosialisering og trivsel, og føre til at barna får venner på tvers av språkgrupper og sosioøkonomisk bakgrunn som de også er sammen med på fritiden. Dette kan ha positiv innvirkning på barnas norskfærdigheter som er nødvendig for å lykkes i andre fag. Også foreldres livsførsel og hverdag kan endres, både når det dreier seg om utvidelse av kontaktnett, bedre økonomi, arbeidsdeltakelse etc. I tillegg kan deltakelse i AKS ha indirekte virkninger på nærmiljøet og skolekretsens attraktivitet.

Betydningen for barna

Det er gjennomført flere relevante studier som undersøker betydningen av skolefritidsordning og gratis kjernetid i barnehage.

Rambøll (2013) har evaluert betydningen av forsøksordningen med helhetlig skoledag fra 2010 til 2012. Forsøket involverte større grad av samarbeid mellom skole og skolefritidsordning/aktivitetsskole, noe som også er et mål ved forsøket på Mortensrud skole. Rambøll fant ingen sammenheng mellom forsøkene og resultatene på nasjonale prøver eller kartleggingsprøver på skolene, men derimot en viss økning av trivselen blant elevene. Rambøll peker primært på kampen mot mobbing som et felt som ble styrket av samordningen mellom skole og skolefritidsordning. På de fleste skolene deltok kun de barna som fra før gikk på skolefritidsordningen i denne delen av prosjektet.

Forsøksprosjektet sier dermed lite om hvordan utvidelsen av andelen elever som går i skolefritidsordning påvirker resultatene.

Grøgaard, Helland og Lauglo (2008:88) finner en positiv sammenheng mellom andelen elever i skolefritidsordning og elevenes resultater. Denne sammenhengen holder seg når det kontrolleres for sosial bakgrunn. Samtidig er det uklart om det er læringen som foregår i skolefritidsordningen som har betydning for resultatene, eller om resultatene gjenspeiler andelen av barna som går i skolefritidsordning, kvaliteten på skolen og undervisningen generelt. Dermed er det ikke sikkert at funnene til Grøgaard, Helland og Lauglo (2008) støtter noen kausalsammenheng, der flere elever i skolefritidsordning vil lede til bedre resultater.

En studie som i større grad kan være relevant er derfor en evaluering (Bråten, Drange, Haakestad og Telle, 2014) av de pågående forsøkene med gratis kjernetid i barnehage i fire bydeler i Oslo. Forskerne finner at i gjennomsnitt er det slik at jo flere år et barn med minoritetsspråklig bakgrunn har gått i barnehage før skolestart, desto lavere er tilbøyeligheten til at barnet skårer under bekymringsgrensen på kartleggingsprøver i Oslo på første trinn. De finner at barn med innvandrerbakgrunn som bor i bydeler med gratis kjernetid i barnehage, gjør det bedre på kartleggingsprøver på første og annet trinn enn barn med innvandrerbakgrunn gjør i bydeler som ikke har tilbud om gratis kjernetid. Forskerne finner ingen slik forskjell for barn uten innvandrerbakgrunn.

Evalueringen (ibid.) finner ikke at forsøket med gratis kjernetid i barnehage har påvirket foreldrene til å jobbe mer eller ta mer utdanning. Det har i denne undersøkelsen ikke vært mulig å undersøke om foreldre i større grad deltar i kvalifiseringstiltak eller språkkurs.

Drange og Telle (2011) har studert effekten forsøk med gratis kjernetid i barnehagen hadde på avgangskarakterene i grunnskolen i bydelene Gamle Oslo og Grünerløkka. Drange og Telle (2011) finner en sterk positiv effekt på karakterer for jenter med innvandrerbakgrunn, særlig i språkfag, men ingen effekt for guttene (Drange og Telle 2011: 49-50). Forskjellen i karakterer mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn ble redusert med over 80 prosent. Drange og Telle (2011) knytter resultatet til betydningen av tidlig intervensjon, og viser til at tidlig intervensjon i andre undersøkelser har blitt funnet mer effektivt for jenter enn gutter.

Studiene over viser at forsøk med tidlig intervensjon har hatt en effekt på skoleprestasjoner. Tilbud om gratis kjernetid i barnehagen skiller seg imidlertid vesentlig fra forsøk med gratis deltidsplass i aktivitetsskolen ettersom alternativet til gratis plass i barnehage er at barna ikke får noe formelt aktiviseringstilbud over hodet, mens barna som får tilbud om gratis deltidsplass i AKS uansett ville gått på skolen og deltatt i skolens aktiviteter.

Betydning for foreldre

I sin kartlegging av forsøkene med gratis kjernetid i barnehagen studerer Bogen og Reegård (2009) også hvilken effekt det har på foreldrene. Forsøkene var delvis kombinert med norskopplæringstiltak, særlig kurs i praktisk norsk, og dette synes å ha vært en effektiv måte å sikre deltakelse. Samtidig finner Bogen

og Reegård (2009) at barnas deltakelse i barnehagen *i seg selv* har hatt effekt på foreldrenes norskferdigheter, men også på foreldrenes kontakt utenfor hjemmet. Barna har hatt med seg små språkoppgaver hjem som de kan gjøre sammen med primært mødrene og som dermed hever deres norskferdigheter. Deltakelse på aktiviteter og tilstelninger i barnehagen skaper også tillit til barnehagen og kunnskap om hva barna gjør mens de er der, og gjør at mødrene i større grad kommer seg ut av hjemmet. Dermed utvides mødrene kontaktnettverk med andre mødre som har barn i samme barnehage.

I forsøker med gratis deltids plass i aktivitetsskolen er det ikke lagt opp til særskilte tiltak rettet mot foreldrene. Det vil si at hvilken effekt tilbudet har for foreldrene først og fremst vil avhenge av hva de benytter den tiden barnet er i AKS til. Gratis kjernetid i aktivitetsskolen kan for eksempel påvirke foreldrenes yrkesdeltakelse dersom de tidligere har blitt hindret i å søke jobb eller utdanning fordi de har vært avhengig av å være hjemme med barna. Kvinner med innvandrerbakgrunn har ofte problemer med å komme ut i arbeid på grunn av manglende norskferdigheter og manglende sosialt nettverk (Econ Pöyry 2009). At barna har tilsyn kan føre til at flere kvinner får tid til å lære norsk og blir motivert for å nærme seg arbeidslivet.

Andre virkninger

Å øke deltakelsen i AKS kan også ha positive indirekte effekter gjennom å gjøre skolen mer attraktiv. I følge IMDi sitt integreringsbarometer 2013/2014 svaret over halvparten (56 prosent) av respondentene at det "passer helt" eller "ganske godt" at de ikke ville valgt en skole der et flertall av elevene har innvandrerbakgrunn for sine barn. Samtidig svarer en større andel (69 prosent), at "dersom skolens resultater er gode, har andelen elever med innvandrerbakgrunn ingen betydning for hvilken skole jeg velger for mine barn. Dette viser at befolkningens holdninger til valg av skole for sine barn er sammensatte, og at skolens resultater virker å ha større betydning enn hvorvidt flertallet av elevene har minoritetsbakgrunn.

Vi vet at det er en sammenheng mellom sosioøkonomisk bakgrunn og skoleprestasjoner, og at elever med lavere sosioøkonomisk bakgrunn er overrepresentert blant personer med innvandrerbakgrunn. Dersom relativt ressurssterke familier velger å flytte eller bytte skole har dette en selvforsterkende negativ effekt for skolen ved at skolen vil skåre enda lavere på nasjonale prøver. Dersom deltakelse i AKS kan bidra til å styrke barns skoleprestasjoner, kan økt deltakelse gjøre skolekretsen mer attraktiv og kanskje bidra til å begrense/snu en negativ trend i elevtall. Dersom flere ressurssterke familier blir boende/flytter til skolekretsen, vil dette igjen føre til at den enkelte elev får venner på tvers av sosioøkonomiske bakgrunn og språkgrupper.

Våre aktiviteter

I evalueringen undersøker vi betydningen av barns deltakelse i AKS. Vi vil kartlegge endringer i barnas sosialisering og forutsetninger for å lykkes på

skolen, og vi vil kartlegge hvilke endringer som skjer i foreldrenes livsførsel og integrering. Vi vil også kartlegge om skolen blir mer attraktiv som følge av forsøket. Vår metodiske tilnærming beskrives nærmere under.

Integrering kan forekomme på ulike arenaer og "nivåer". Deltakelse i arbeid og utdanning anses som viktige objektive mål på integrering, men for mange i målgruppa for gratis deltids plass i AKS kan det være en lang vei å gå. Integrering handler også om å delta i samfunnet, det forutsetter forståelse for norske institusjoner og at man ikke bare omgås personer med samme nasjonale bakgrunn. Integrering kan for denne foreldregruppa skje fra det mest grunnleggende "å komme seg ut", å treffe andre og delta i ulike aktiviteter i nærmiljøet, å ha kontakt med andre voksne, å snakke norsk med andre til det å ha arbeid. Ved å få større forståelse for norsk språk og samfunn kan foreldrene også bli bedre i stand til å følge opp barna i skole og fritid. Vi vil belyse slike kjennetegn ved foreldrenes atferd, og særlig endringer i slike kjennetegn i forbindelse med at barna har begynt i AKS, både gjennom intervjuene og spørreundersøkelsene.

1.4 Metode

I evalueringen skal vi kartlegge endringer i atferd (deltakelse i AKS), undersøke bakgrunnen for deltakelse i AKS og undersøke effektene av deltakelse i forsøket, det vil si betydningen av gratis deltids plass i aktivitetsskolen for elevers sosialisering, skolesuksess og foreldres integrering/livsførsel.

Ettersom forsøket ikke gjennomføres som et randomisert forsøk der skoler trekkes tilfeldig ut til å delta, er det en utfordring å skille betydningen av ordningen med gratis deltids plass fra andre forhold ved Mortensrud skole som påvirker elevers sosialisering, skolesuksess og foreldres integrering/livsførsel uavhengig av forsøket.

Vår strategi er i stedet å måle endringer i status for elevene ved Mortensrud, og sammenlikne status for elevene på Mortensrud skole med status ved andre liknende skoler *før og etter* at forsøket er igangsatt. Siden forsøket allerede hadde pågått en stund da evalueringen startet, var det imidlertid en del informasjon fra "nullpunkt" som ikke lenger var tilgjengelig. Vi kan likevel benytte denne tilnærmingen når det gjelder statistikk som er tilgjengelig fra tidligere skoleår. Vi kan også i noen grad stille retrospektive spørsmål til målgruppene. Ettersom flere av de potensielle effektene først vil komme over tid, ser vi også datainnsamlingen i 2014 som en slags "forsinket nullpunktundersøkelse". Det vil si at vi undersøker endringer sammenlignet med status ved dette tidspunktet når vi følger opp familiene etter ett og to år. I tillegg støtter vi oss på informantenes egne vurderinger av betydningen av gratis deltids plass. Det er spesielt interessant å undersøke om de foreldrene som tidligere ikke har sendt barna i AKS har opplevd endringer i hverdagen etter at barnet startet i AKS. Slike endringer kan være i yrkesdeltakelse, kurs/utdanning og annen aktivitet, samt kontaktnett/inkludering i nærmiljøet.

Vi benytter både kvalitative og kvantitative data i evalueringen. En slik metodetriangulering er særlig egnet når man skal studere enkeltcase, der flere

aktører er involvert og det er viktig å forstå konteksten for endringer. De kvantitative dataene egner seg til å kartlegge omfang og kan brukes til å generalisere funnene. De kvalitative dataene egner seg til å få dybdeinformasjon om variasjoner, og studere sammenhenger og årsaksmekanismer.

Den kvalitative datainnsamlingen består av intervjuer med elever, foreldre, lærere og skoleledelse ved Mortensrud. Den kvantitative datainnsamlingen består av spørreundersøkelser til foreldre og innrapportert statistikk fra Grunnskolenes Informasjonssystem (GSI), samt resultater fra kartleggingsprøver og nasjonale prøver.

Vi vil besøke Mortensrud skole tre ganger i løpet av undersøkelsesperioden, og gjennomføre intervjuer med elever, foreldre, lærere og ledelse. Foreløpig har vi intervjuet familier, lærere og ansatte ved AKS ved to anledninger, våren 2014 og våren 2015. Den siste intervjurunden vil foregå våren 2016.

For å vurdere endringer i sosialisering og foreldrenes livsførsel baserer vi oss først og fremst oss på informasjon fra foreldre, barna, lærere og ansatte i AKS på Mortensrud. Informasjonen er data fra intervjuer og spørreundersøkelser.

De kvalitative intervjuene med familier gir dybdekunnskap om foreldrenes og barnas erfaringer og vurderinger. I tillegg til de kvalitative intervjuene gjennomfører vi spørreundersøkelser til alle foreldrene ved Mortensrud skole som har barn som går i første til fjerde klasse, samt foreldre ved én sammenlikningsskole i bydelen. Spørreundersøkelsene bidrar til at vi får et bredt sammenligningsgrunnlag.

Sammenlikningsskolen vi har valgt er Bjørndal skole. Skolen ble valgt ut på bakgrunn av data hentet fra GSI og skolene selv. Vi ønsket å ha to skoler som var relativt like med hensyn til elevenes bakgrunn og deltakelse i AKS før oppstart av forsøket. Spørreundersøkelsen på Mortensrud gjennomføres på tre tidspunkt (2014, 2015 og 2016), mens sammenlikningsundersøkelsen gjennomføres på to tidspunkter (2014 og 2016).

For å vurdere hvilket læringsutbyttet barna har av aktivitetsskolen baserer vi oss på en vurdering av skolerresultater (resultater på kartleggingsprøver og nasjonale prøver), og på intervjuer med de ansatte i AKS og med lærerne ved skolen. Gjennom besøk i aktivitetsskolen får vi et inntrykk av tilbudet som blir gitt ved og i tillegg er lærernes vurderinger av læringsutbyttet viktig. Vi vil ikke evaluere det pedagogiske tilbudet ved AKS i seg selv, men vurdere hvilken *effekt* det har (kartleggingsprøver og intervjuer med lærere) og *hva som tilbys* (intervjuer med ansatte og besøk).

Når det gjelder skolerresultater ønsker vi å sammenlikne endringene i resultater på kartleggingsprøver og nasjonale prøver ved Mortensrud skole med endringene på andre (liknende) skoler. Grunnlaget for denne metoden er at man kan tolke *forskjeller i endringer* som et uttrykk for kausaleffekt (se for eksempel Shadish m fl 2002), Gyldigheten av en slik tolkning avhenger av at det ikke er andre forhold som påvirker *utviklingen* forskjellig i de ulike skolene. Dersom vi sammenlikner Mortensrud med skoler som vi vet utsettes for

noenlunde de samme endringer i rammebetingelsene, reduserer vi dette problemet. I undersøkelsen sammenligner vi Mortensrud skole med skolene Bjørndal, Seterbråten, Toppåsen, Lusetjern og Rosenholm.

Ved å sammenlikne resultatene fra Mortensrud skole med andre liknende skoler både før og etter innføringen av gratis deltids plass ved AKS, kan vi få et inntrykk av hvordan *endringen* i skår ved Mortensrud er i forhold til sammenlikningsskolene. Med denne metoden vil det ikke være et problem at kartleggingsprøvene endres fra og med våren 2014. Ved bruk av statistiske metoder kan vi også kontrollere for kjennetegn ved skolene, slik som andel med særskilt norskopplæring, lærertetthet og andre kjennetegn vi har informasjon om i GSI.

Som nevnt tidligere kan det være andre forhold enn forsøket som påvirker endringer i skolesuksess på ulike måter på Mortensrud og andre skoler. Ved å velge mest mulig "like skoler", vil vi sørge for at de i størst mulig grad påvirkes av de samme rammebetingelsene. Resultatene på slike skoler er også følsomme for praksis når det gjelder fritak. Vi vil benytte intervjuer med skoleledelse ved Mortensrud skole og sammenlikningsskoler for å få informasjon om spesielle forhold som kan ha påvirket resultatene (se nedenfor). Vi vil gjennomføre intervjuer med skolelederne i slutfasen av evalueringen.

Når det gjelder resultater fra nasjonale prøver vil det først og fremst være relevant å bruke skårer på nasjonale prøver som en indikator på skoleferdigheter *mot slutten* av evalueringsperioden, ettersom disse prøvene gjennomføres fra og med femte klasse. Resultatene kan gi en indikasjon på hvordan det går med elevene ved skolen som har deltatt i forsøket etter at de har sluttet i AKS. Resultatene kan sammenliknes med resultatene fra andre skoler i bydelen eller med tidligere kull med femteklassinger ved Mortensrud skole. Sistnevnte vil trolig være vanskelig ettersom det er utviklet nye nasjonale prøver slik at resultatene kanskje ikke er sammenliknbare med tidligere år. Samtidig vil endringen i prøvene sannsynligvis påvirke skårene ved alle skolene relativt likt, og en sammenlikning som både går over tid og mellom skoler er det mulig å kontrollere for effekten av endrede prøver.

1.4.1 Gjennomførte aktiviteter 2014-2015

Innledende aktiviteter

Innledningsvis tok vi kontakt med Mortensrud skole og satte oss inn i relevant litteratur og dokumentasjon. Vi satte oss inn i resultater og indikatorer for nasjonale prøver. Vi utarbeidet en oversikt over landbakgrunn hos elever på Mortensrud. Vi deltok på et møte med styringsgruppa for forsøket der vi presenterte evalueringen og fikk innspill fra prosjektgruppa.

Vi tok videre kontakt med Bjørndal skole for å avklare at vi kunne sende en spørreundersøkelse til foreldre i 1.-4. klasse på Bjørndal skole slik at vi kunne sammenligne erfaringer med AKS på Mortensrud og Bjørndal. Vi tok også kontakt med dokumentasjonsavdelingen i Utdanningsetaten for å få tilgang til resultater på kartleggingsprøver.

Intervjuer med ansatte fra Aktivitetsskolen

Vi har gjennomført intervju med prosjektleder ved AKS og gruppeintervju med baselederne ved to anledninger. Hovedtema for intervjuene har vært innhold i AKS, hvilke aktiviteter de har og hvilken betydning deltakelse har for elevene. Vi stilte spørsmål om samarbeid med skolen og hvordan de planlegger aktivitetene i AKS. Videre spurte vi om hvilke erfaringer de ansatte har gjort så langt og hvilke planer de har videre. Ved det siste intervjuet la vi vekt på hvilke endringer og tilpasninger som er gjort i perioden forsøket har eksistert.

Intervjuer med ansatte ved skolen

Vårsemesteret 2014 intervjuet vi rektor ved Mortensrud og vi intervjuer to lærere ved skolen som var kontaktlærere på 1. og 2. trinn. Vårsemesteret 2015 intervjuet vi de fire lærerne som var kontaktlærere på 1., 2., 3. og 4. trinn.

Hovedtema for intervjuene med lærerne var samarbeid mellom skole og AKS og synspunkter på forsøket og hvilken betydning dette har for elevene både faglig og sosialt. Et viktig tema var også hva de har erfart at elever som ikke har norsk som morsmål møter av utfordringer i skolen. Dessuten diskuterte vi hvilke kartleggingsprøver som er relevante å bruke for å vurdere resultater over tid. Vi stilte også spørsmål om eventuelle andre faktorer som kan forklare endringer i skolerresultater, herunder elevsammensetning og satsinger i skolen.

Rekruttering og intervjuer av familier med barn i AKS

Siden problemstillingene blant annet innebærer å undersøke eventuelle forskjeller mellom ulike grupper, ønsket vi å rekruttere informanter med bakgrunn fra de landene som har flest elever ved skolen. Vi ønsket også å sørge for at en del av familiene ikke hadde deltatt i AKS før forsøket ble iverksatt. Vi ønsket primært å følge samme familiene over tid fram til prosjektet avsluttes, siden dette vil gi svært verdifull kunnskap om endringsprosesser. Ved frafall ville vi rekruttere nye familier.

For å rekruttere familier deltok vi vinteren 2014 på to foreldremøter i Aktivitetsskolen der vi informerte om evalueringen og spurte om det var familier som vil stille som informanter. I tillegg var ansatte i AKS behjelpelige med å rekruttere familier som kunne intervjues. Totalt rekrutterte vi 30 familier i 2014. Vi intervjuet 26 av disse familiene våren 2014. Enkelte av familiene fikk vi ikke tak i da vi forsøkte å kontakte dem, eller tidspunktet for intervju ble endret så mange ganger at vi antok at de ikke ønsket å stille til intervju. Landbakgrunn hos de fleste familiene var Pakistan, Somalia, Tyrkia og Øst-Europa. Enkelte har hatt bakgrunn fra andre land (Gambia, Iran, Afghanistan og Tyskland).

Da vi skulle intervju familiene på nytt våren 2015, viste det seg at så mange som 13 av familiene var flyttet. Vi rekrutterte 15 nye familier. Disse ble rekruttert ved at vi var til stede på Aktivitetsskolen på det tidspunktet foreldrene henter barna, og spurte om de kunne tenke seg å være med i undersøkelsen. Vi forsøkte å rekruttere familier med pakistansk, somalisk eller tyrkisk bakgrunn i denne runden. Men vi har også vært pragmatiske og inkludert andre for å lykkes

med å ha et tilstrekkelig antall familier å intervjuer. Totalt intervjuer vi 25 familier i 2015.

Intervjuene har enten foregått hjemme hos familien eller på AKS. Vi har benyttet tolk i de tilfellene det er nødvendig. Tema for intervjuene var blant annet yrkesstatus, botid og familiesituasjon, synspunkter på aktivitetsskolen, erfaringer med å ha barna der, samt betydningen av gratis deltids plass. I det første intervjuet av foreldrene la vi vekt på å belyse hva som har vært avgjørende for valget om å sende barn til aktivitetsskolen, herunder betydningen av pris. Vi spurte også om hvordan foreldrene fikk informasjon om tilbudet og om de har spredd denne informasjonen videre til bekjente. I den andre runden med intervjuer la vi vekt på spørsmål om endring og hvilken betydning AKS har for familien.

Alle foreldrene samtykket til at vi intervjuet barna. Vi har snakket med de fleste av barna enten hjemme eller på Aktivitetsskolen. Noen av intervjuene med barna foregikk i gruppe. Tema var blant annet hvordan de trivdes på AKS, hvem de lekte med, hvilket språk de snakker når de leker der og hva de likte best av aktivitetene i AKS. For å belyse spørsmål knyttet til læring har vi spurt barna om hvordan de liker og mestrer skolefagene, og om hvordan de opplever det faglige innholdet i AKS.

Spørreundersøkelser til foreldre

Formålet med spørreundersøkelsene er å få informasjon *både* om de som deltar og de som ikke deltar i AKS, *både* i forsøket med gratis deltids plass, og ved en skole som ikke har dette tilbudet. Vi vil videre få med nye respondenter hvert år, ettersom nye kull begynner på skolen. Spørreundersøkelsen vil dermed favne mye bredere enn intervjuene, men med begrensede muligheter til å gå i dybden.

Ved slutten av vårsemesteret 2014 sendte vi ut en spørreundersøkelse til alle foreldre med barn i 1.-4. trinn på Mortensrud og Bjørndal skole. Til foreldrene på Mortensrud har vi også sendt ut en spørreundersøkelse vårsemesteret 2015.

Vi hadde opprinnelig planlagt å sende ut spørreundersøkelsen på mail, men ettersom Mortensrud skole ikke bruker mail for å kommunisere med foreldre og ikke har mailadresse til alle, laget vi spørreskjema på papir. Vi oversatte spørreskjemaet til arabisk, urdu, somali, tyrkisk og engelsk. De fleste som har svart har imidlertid benyttet seg av den norske versjonen. Vi benyttet informasjon fra den første runden med intervjuer til å utarbeide spørreskjemaet. Hovedtema for spørreundersøkelsen var synspunkter på, og erfaringer med Aktivitetsskolen og betydningen av gratis deltids plass.

Vi stilte dessuten en del bakgrunnsspørsmål om foreldrenes utdanning, yrkesstatus, inntekt og botid i Norge. Vi stilte også spørsmål om hva alternativet til deltakelse i AKS er (eller ville vært). De foreldrene som har barn i AKS, ble stilt spørsmål, om hvordan de fikk informasjon om tilbudet, hvordan de vurderer betydningen av dette, for deres eget hverdagsliv/aktiviteter, samt for barnas samvær med venner og forutsetninger for å lykkes på skolen.

I den første runden ble spørreskjemaet delt ut av kontaktlærerne. Elevene fikk i tillegg til skjema et informasjonsskriv og en ferdig frankert svarkonvolutt som foreldrene skulle bruke for å returnere spørreundersøkelsen. På denne undersøkelsen var svarprosenten lav. Våren 2015 distribuerte vi spørreundersøkelsen til Mortensrud på foreldremøter som skolen hadde, det gjaldt foreldre på 2., 3., og 4. trinn. Til elevene på 1 trinn hjalp de ansatte i AKS oss med å dele ut og samle inn undersøkelsen. På denne undersøkelsen fikk vi en langt høyere svarprosent, men det er noe ujevnt fordelt mellom de ulike trinnene. Vi har relativt få svar fra 3. trinn og svært mange svar fra 1. trinn.

Totalt ble svarprosenten på undersøkelsen våren 2014 i underkant av 30 prosent, mens svarprosenten i 2015 var om lag 75 prosent. 95 prosent av respondentene ved Mortensrud og 44 prosent av respondentene ved Bjørndal hadde barn i AKS da spørreundersøkelsen ble gjennomført i 2014. I 2015 hadde 94 prosent av respondentene ved Mortensrud skole barn i AKS.

Ettersom svarprosenten var så lav i den undersøkelsen vi gjorde i 2014, er det ikke meningsfullt å sammenligne svarene fra 2014 og 2015. I og med at respondentene er ulike vil ikke svarene vise en representativ utvikling eller endring. Vi vet ikke hvor mange av respondentene som både besvarte undersøkelsen i 2014 og i 2015.

Vi har imidlertid brukt undersøkelsene fra 2014 til å sammenligne foreldres erfaringer og synspunkter fra Bjørndal og Mortensrud. Men det er viktig å være klar over at undersøkelsene har en lav svarprosent.

I denne delrapporten bruker vi først og fremst svar fra 2015 for å vise hvilke kjennetegn familiene har, i og med at denne undersøkelsen har en høyere svarprosent.

Analyse av kartleggingsprøver

Vi har analysert utviklingen i resultater på kartleggingsprøver i perioden 2011-2015.

Fra Utdanningsetaten har vi fått regneark med resultater fra statlige kartleggingsprøver i lesing og regning for hver elev ved seks skoler i bydel Søndre Nordstrand for våren 2011 til 2015. Dataene inneholder informasjon om hver elevs poengsum på deloppgaver i lesing og regning, samt informasjon om klassetrinn og skole.

Hvert klassetrinn har egne prøver i lesing og regning med tilhørende poengsystem og bekymringsgrense. Prøvene var identiske fra 2009 til 2013. Våren 2014 ble nye prøver innført og det er derfor andre poengsummer/delprøver og bekymringsgrenser på disse.

Fra Utdanningsetaten har vi fått oversikt over bekymringsgrensene for lesing og regning før og etter 2014.³ For å vurdere utviklingen i regneferdigheter har vi

³ Bekymringsgrensene er av Utdanningsetaten beregnet til de 20 prosent svakeste resultatene første gang prøven gjennomføres, basert på elevresultatene på nasjonalt nivå. En elev som skårer likt eller lavere enn

beregnet totalskår på regneprøven for hver elev og sett denne opp mot bekymringsgrensen. For å vurdere leseferdigheter, har vi for hver elev beregnet om resultatene på *minst én* av delprøvene i leseprøven er på/under bekymringsgrensen. Senere i undersøkelsen vil vi vurdere om resultatene på enkelte delprøver er spesielt relevante som indikatorer, og undersøke utviklingen i resultater på disse delprøvene for seg.

Selv om vi ser på utviklingen i andeler på/under bekymringsgrensen – og ikke utviklingen i poengsum – er resultatene før og i 2014 ikke nødvendigvis sammenliknbare. Etter hvert som tiden går blir hemmelighold av oppgavene i prøvene vanskeligere og lærere kan (ubevisst) legge opp undervisningen til prøven. Prøvene som har vært lenge i bruk blir dermed ”lettere” enn de som gjennomføres for første gang. Det er derfor primært *forskjellen* i utvikling mellom Mortensrud skole og andre skoler som er relevant å undersøke. I rapporten viser vi utviklingen i resultatene fra kartleggingsprøvene i lesing og regning, både blant elevene ved Mortensrud skole og blant elevene på Bjørndal skole, samt de resterende skolene (Seterbråten, Toppåsen, Lusetjern og Rosenholm).

Datainnsamling, problemstillinger og analyse

Funnene fra undersøkelsens forskjellige deler vil tolkes i lys av hverandre. Dette innebærer at de kvantitative funnene må forstås i lys av de kvalitative og omvendt, og bearbeides i sammenheng. I denne delrapporten presenterer vi resultater slik de foreligger våren 2015.

de 20 prosent svakeste i Norge, vil dermed komme under bekymringsgrensen. Bekymringsgrensene som gjelder for regning og lesing før 2014 ble beregnet på grunnlag av resultatene i 2009, mens grensen som gjelder i 2014 ble beregnet på grunnlag av resultatene i 2014.

2 Forsøk med gratis deltidsplass på Mortensrud skole

I dette kapitlet starter vi med å beskrive kjennetegn ved elevene på Mortensrud. Deretter beskriver vi oppstart av forsøket og innholdet i AKS på Mortensrud.

2.1 Kjennetegn ved elevene på Mortensrud

I spørreundersøkelsene vi har sendt til foreldrene til barn i 1.-4. trinn ved Mortensrud skole har vi stilt en del spørsmål om familienes bakgrunn. For å beskrive kjennetegn ved elevene baserer vi oss særlig på svarene fra undersøkelsen som ble sendt ut våren 2015 ettersom denne har en langt høyere svarprosent enn undersøkelsen i 2014.

Ved Mortensrud skole har nesten alle elevene innvandrerbakgrunn i den forstand at en eller begge av barnas foreldre er født utenfor Norge, eller selv har foreldre som er født utenfor Norge. Prosentandelen med innvandrerbakgrunn varierer litt fra år til år, men ligger mellom 95 og 100 prosent. Det er svært mange forskjellige landbakgrunner som er representert på skolen. Den største gruppen har pakistansk bakgrunn.

Det er stor utskifting av elever ved Mortensrud skole. Mange elever som starter på Mortensrud bytter skole i løpet av skoletiden. Skolen anslår at det er om lag 25 prosent som slutter hvert år. Det er om lag like mange som flytter til skolen.

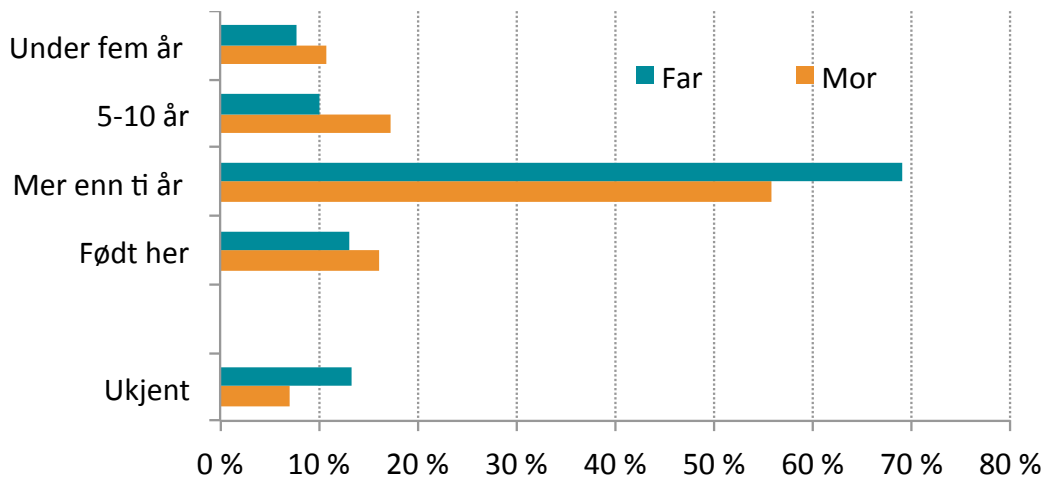
2.1.1 Familienes bakgrunn

Sammensetningen av kjennetegn ved barnas bakgrunn varierer noe fra år til år fordi det er utskifting av elever.

Landbakgrunn og botid

Statistikk fra spørreundersøkelsen til foreldre i 2015 viser at rundt 15 prosent oppgir at mor er født i Norge, om lag 12 prosent oppgir at far er født i Norge. En ganske stor andel av fedrene ved Mortensrud har imidlertid relativt lang botid: Nærmere 70 prosent fedrene oppgis å ha bodd i Norge i over 10 år. For mødrene gjelder det 56 prosent. Slik det er vist i figuren nedenfor, har 18 prosent av mødrene under fem års botid i Norge, det gjelder for fem prosent av fedrene. For seks prosent av mødrene og for 12 prosent av fedrene er spørsmålet ikke besvart. Det har sannsynligvis sammenheng med at det er mor som har fylt ut skjemaet.

Figur 2.1 Botid i Norge



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

Fra intervjuene erfarer vi at i en del av familiene har den ene av foreldrene betraktelig lengre botid enn den andre. Blant de vi har intervjuet har far ofte hatt lengst botid, en del av fedrene vi har intervjuet har kommet til Norge som barn.

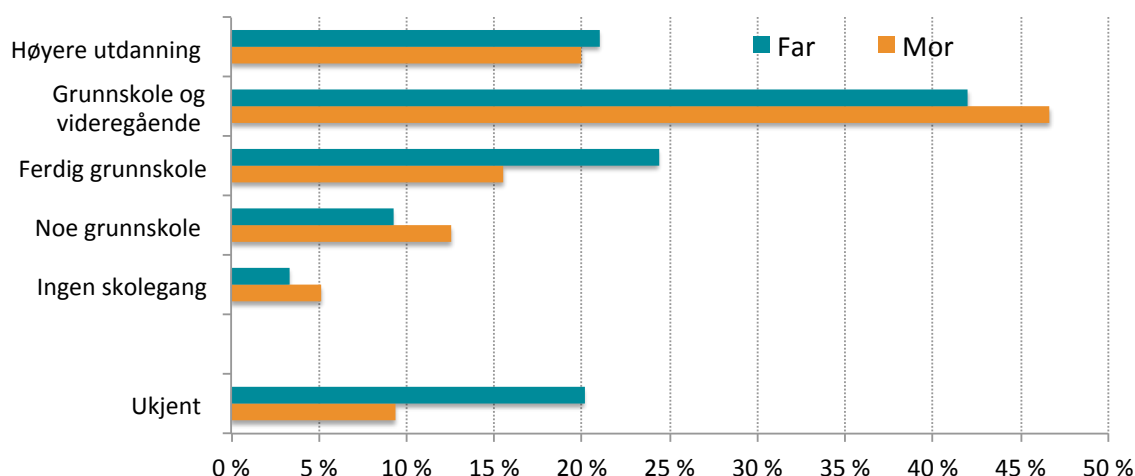
Fra intervjuene erfarer vi også at enkelte av foreldrene har hatt lengre opphold i hjemlandet etter at de kom til Norge første gang. Inntrykket er at dette særlig gjelder foreldre med pakistansk bakgrunn. Noen av barna som er født i Norge har også bodd i foreldrenes hjemland i en periode før de begynner på skolen.

Respondentene ble også bedt om å oppgi landbakgrunn til mor og far. Rundt 33 prosent av respondentene i både 2014 og 2015 har bakgrunn fra Pakistan. Andre større grupper er Tyrkia, Somalia, Irak og Marokko

Utdanning og arbeid

Figur 2.2. viser svarfordelingen for mors og fars utdanning. Blant de som har svart på spørsmålet oppgir 18 prosent av respondentene (i 2015) ved Mortensrud at mor har høyere utdanning. Blant fedrene er det om lag 12 prosent som har høyere utdanning. Det er også flere blant mødrene enn blant fedrene som har videregående skole. Det er imidlertid flere fedre som har fullført videregående skole og færre fedre som oppgir noe grunnskole eller ingen skolegang. Vi ser samtidig at det er en langt større andel med svar ukjent for fedre enn for mødre. Det har igjen sannsynligvis sammenheng med at det er mor som har fylt ut undersøkelsen, og bare har svart for seg selv.

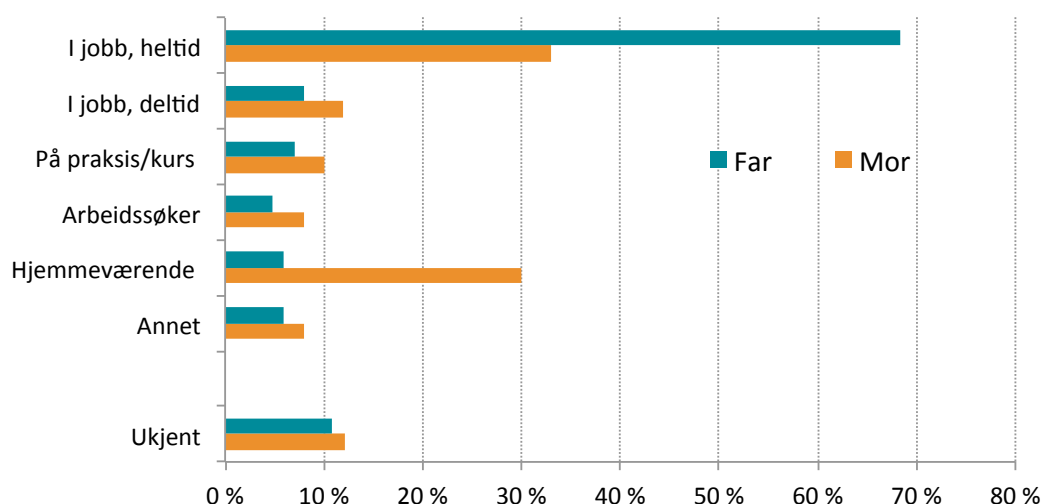
Figur 2.2 Mors og fars høyeste utdanning



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

Ved Mortensrud skole er en relativt lav andel av mødrene yrkesaktive. I 2015 oppgir 32 prosent at mor har heltidsjobb og 12 prosent at mor har deltidsjobb av de som har svart på spørsmålet. 30 prosent er hjemmeværende. Om lag 18 prosent av mødrene er arbeidssøker eller går på praksis/kurs. Blant fedrene er det 68 prosent som var i jobb på heltid og åtte prosent som var i deltidsjobb. Om lag 12 prosent av fedrene er arbeidssøker eller deltar på praksis/kurs. Om lag ti prosent av respondentene har ikke svart på dette spørsmålet.

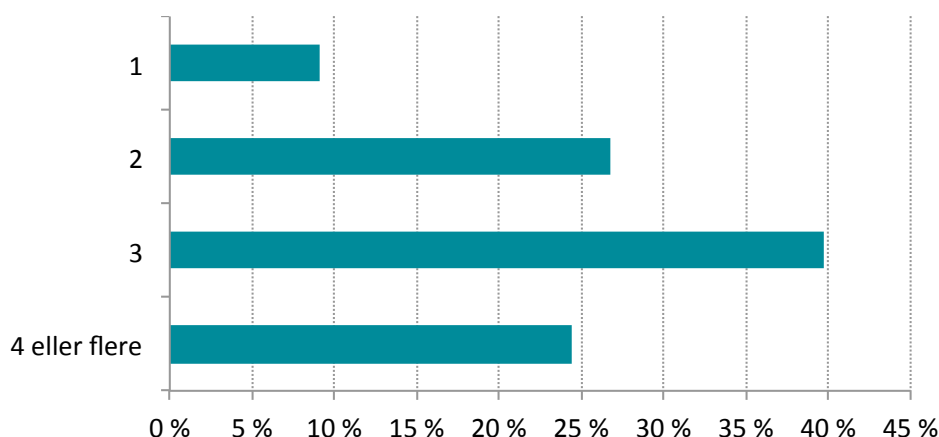
Figur 2.3 Mors og fars status på arbeidsmarkedet



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

Familiene ved Mortensrud skole har i gjennomsnitt relativt mange barn. Figur 2.4 viser at 64 prosent av familiene ved Mortensrud har tre barn eller flere, nesten 25 prosent har fire barn eller flere.

Figur 2.4 Antall barn i familien

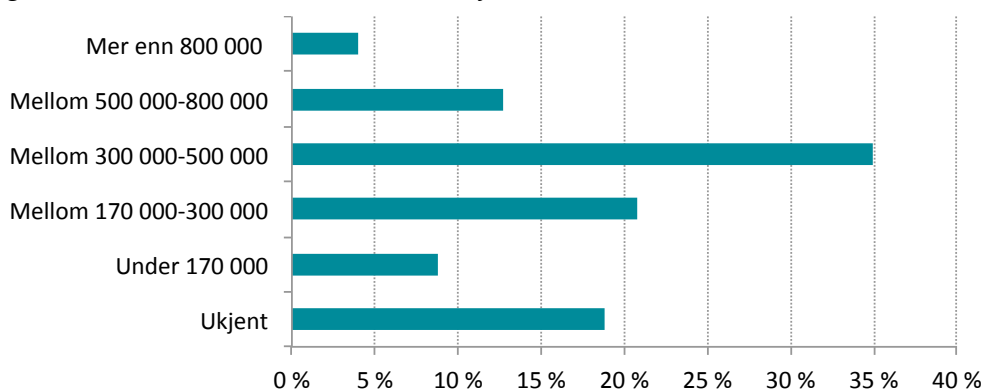


Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

Respondentene fikk spørsmål om foreldrene bor sammen. Andelen enslige foreldre ved Mortensrud blant de som svarte på spørreundersøkelsen var 17 prosent i 2015. Om lag 12 prosent av respondentene svarte ikke på spørsmålet.

Familiene ved Mortensrud har også relativt lav inntekt. Blant de som besvarte spørsmålet om inntekt, har 80 prosent av familiene under 500 000 kr i samlet årsinntekt før skatt.

Figur 2.5 Familiens inntekt i fjor



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

En av grunnene til at det er relativt stor utskifting av elever ved Mortensrud skole, er at mange familier leier leilighet. Av de familiene vi har intervjuet (ca 35 familier totalt) er det om lag en tredjedel som eier bolig. De som eier har en mer stabil tilknytning til bydelen. Naturlig nok er det en sammenheng mellom eierskap og inntekt/botid. Vi har inntrykk av at ganske mange av de vi har intervjuet med pakistansk og tyrkisk bakgrunn eier leilighet.

Mortensrud skole sammenlignet med Bjørndal skole

Undersøkelsen tyder også på at elevene ved Mortensrud har foreldre med lavere sosioøkonomisk status enn det elever ved andre skoler i bydelen har. I undersøkelsen har vi valgt Bjørndal som sammenligningsskole fordi det var denne skolen som så ut til å ha elever med mest sammenlignbar bakgrunn. Spørreundersøkelsen tyder imidlertid på at det er en betydelig høyere andel av foreldrene ved Bjørndal skole som har høyere utdanning, flere er i arbeid og

familiene har høyere inntekt enn ved Mortensrud skole. Spørreundersøkelsen for 2014 ble sendt til foreldre både ved Bjørndal og Mortensrud skole. Det er viktig å ha i mente at denne undersøkelsen hadde lav svarprosent ved begge skoler. Utvalget som har svart på undersøkelsen ved Bjørndal skole kan ha vært skjevt. Men blant de som har svart er det nærmere 40 prosent som hadde en samlet inntekt over 800 000 kroner på Bjørndal, på Mortensrud var andelen (2014) under fem prosent. 60 prosent av mødrene var i jobb på heltid på Bjørndal, og over halvparten hadde høyere utdanning. På Mortensrud var det under 30 prosent som var i heltidsjobb av de som svarte på spørreundersøkelsen i 2014. Til gjengjeld var det langt flere på Mortensrud enn på Bjørndal som deltok i praksis/kurs.

Om lag halvparten av respondentene ved Bjørndal skole oppga at mor er født i Norge på spørreundersøkelsen fra 2014. På Mortensrud oppga 14 prosent det samme. Blant respondentene ved Bjørndal skole var det også mindre vanlig å ha tre eller flere barn enn blant respondentene ved Mortensrud skole.

Tabellen nedenfor viser enkelte kjennetegn ved elever på Mortensrud og Bjørndal skole basert på spørreundersøkelser til Mortensrud og Bjørndal i 2014 og spørreundersøkelse til foreldre ved Mortensrud i 2015. Tabellen viser at det er store forskjeller mellom Bjørndal og Mortensrud. Tabellen viser også at på enkelte områder er det stor forskjell i svarene på Mortensrud fra 2014 til 2015, det gjelder spørsmål om mors aktivitet. Det har sannsynligvis sammenheng med at utvalget som svarte på undersøkelsen i 2014 var lite, og indikerer at det er usikkerhet knyttet til svarene for 2014.

Tabell 2.1 Enkelte kjennetegn ved elevenes bakgrunn

	Bjørndal, 2014	Mortensrud, 2014	Mortensrud, 2015
Samlet inntekt over 800 000	40 pst	5 pst	4 pst
Mor i jobb heltid	17 pst	62 pst	33 pst
Mor på kurs/praksisplass	0	28 pst	10 pst
Mor født i Norge	52 pst	14 pst	17 pst
Tre barn eller flere	50	65	64
Mor høyere utdanning	52	15	20

Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

2.2 Hvilke faglige utfordringer har elevene?

Basert på intervjuer med lærerne ved skolen beskriver vi hvilke faglige utfordringer elevene ved Mortensrud har.

Svært mange av elevene har (selv eller har foreldre med) et annet morsmål enn norsk (95-99 prosent). De største språkgruppene er tyrkisk, somali, urdu og arabisk. Den minoritetsspråklige bakgrunnen medfører at mange elever har et svakt ordforråd når de starter på skolen. Mange av elevene snakker heller ikke morsmålet spesielt godt. Noen av elevene med flyktningebakgrunn har ofte bodd i flere land før de kom til Norge og har både lært noe på foreldrenes språk og noe på språket fra landet de bodde i, før de kom til Norge.

Svært mange av elevene har særskilt språkopplæring. I praksis innebærer dette at skolen får mer ressurser i noen av timene og det kan være to lærere samtidig i undervisningen. På andre skoler kan elevene ha ekstraundervisning, men det er ikke mulig på Mortensrud ettersom det gjelder så mange av elevene.

Skolen erfarer at skole-foreldresamarbeidet kan være utfordrende å få til. Mange foreldre møter til foreldremøter og til utviklingssamtaler med lærerne, men vennegrupper og lignende har de ikke greid å etablere på skolen.

Foreldrenes norskferdigheter varierer mye. Noen av foreldrene kan svært lite norsk, ofte fordi de ganske nylig har kommet til Norge, men det er også noen som til tross for lang botid kan svært lite norsk. På skolen opplever lærerne at det varierer fra kull til kull hvor sterke foreldrene er i norsk, men at foreldrenes norskferdigheter jevnt over blitt bedre de siste årene. Tidligere hadde foreldrene oftere behov for tolkehjelp. Nå er det oftere slik at den ene av foreldrene forstår og snakker norsk.

Lærerne erfarer at det er veldig stort sprik mellom elevene, det gjelder faglighet, sosiale ferdigheter og språkferdigheter. Det er også svært varierende hvor mye støtte elevene får hjemme. Noen av barna på skolen har foreldre som er analfabeter eller har svært lite skolebakgrunn. Enkelte av elevene har foreldre med liten kapasitet til å følge opp barna som følge av krigstraumer eller psykisk sykdom.

Generelt trenger elevene støtte til å utvide ordforrådet. Typisk for elevene er at de ikke har et aldersadekvat språk når de starter på skolen, de har et svakt begrepsapparat. Mange av elevene er ikke blitt lest for og de skjønner ofte ikke metaforer. Det er ikke alle barna som når de starter på skolen, vet at man på norsk skriver fra venstre mot høyre. De har ikke drevet med "tulleskriving" slik mange barn i førskolealder gjør.

Mange elever med minoritetsspråklig bakgrunn har ikke tilegnet seg de samme grunnleggende ferdighetene før de begynne på skolen som mange barn med etnisk norsk bakgrunn har gjort. Elevene må dermed lære seg disse ferdighetene i tillegg til at de skal tilegne seg kompetansemålene som er satt til hvert enkelt trinn.

En lærer:

Barna på Mortensrud starter 50 meter lenger bak startstreken enn andre barn. De trenger tid til å få lært grunnleggende ferdigheter.

I skolefagene kan manglende språkforståelse føre til at elevene mister hovedpoeng, de forstår ikke det faglige innholdet i for eksempel naturfag og samfunnsfag. En del av ordene blir misforstått.

Det gjør noe med læringsforutsetningene, for eksempel i matte når elevene har problemer med foran og bak, over og under.

Inntrykket fra skolen er at elevene klarer seg ganske bra faglig i første og andre klasse på skolen. Men når de kommer i tredje klasse, blir det viktigere å ha forståelse for innholdet. Vanskelighetsgraden blir større og flere faller fra.

Barna snakker ofte bedre norsk enn foreldrene, de snakker mer flytende og har god uttale. Lærerne erfarer derfor at foreldrene ofte tror at barna har bedre norskferdigheter enn de egentlig har. Når de får informasjon om elevenes språkferdigheter på utviklingssamtaler, blir foreldrene overrasket over at de ikke er bedre.

De ansatte i Aktivitetsskolen erfarer også at barna på første trinn har svak begrepsforståelse:

Det er enkle ord de ikke skjønner. De har ikke nok språkstimulering hjemmefra. De kan si "jeg brukte en sånn til å trille over deigen". Når de mener kjevle.

Det var en gutt i 5 klasse som trodde at sykkelene hadde eiketrær når det var snakk om eikene på sykkelene.

De ansatte i AKS opplever også at det blir mye større spenn i gruppa etter hvert som de blir eldre. I Aktivitetsskolen opplever de ansatte at det er forskjell på kullene med hensyn til hvilke utfordringer elevene har. Hvor sterke/svake elevene er faglig varierer og på enkelte trinn er atferdsproblemene større enn på andre, det sosiale samspeillet varierer også.

Mange av barna har gått i barnehage før skolestart, men både skolen og aktivitetsskolen erfarer at kvaliteten på barnehagene i området er veldig varierende. Barna skal ha språkopplæring ("Språksprell") i barnehagen, men inntrykket er at ikke alle barnehager gjør det selv om de er pliktige til det. Skolen har inntrykk av at i noen av barnehagene er det stor utskifting av personale. De har også inntrykk av at norskferdighetene til de barna som har gått i barnehage med svært mange andre barn med minoritetsbakgrunn er svakere enn hos de som har gått sammen med norskspråklige barn, de har svakere begrepsforståelse og mindre ordforråd.

Skolen erfarer at noen av foreldrene tar barna med på mange aktiviteter, men har inntrykk av at en del av elevene er "opplevelsesfattige". Det er begrenset hvilke aktiviteter og turer de er med på utenfor skolen.

Både lærerne og de ansatte i AKS opplever at barna er veldig interessert i å lære, og interessert i å være med på de aktivitetene de får tilbud om:

Jeg har aldri vært borte i unger som har vært så interesserte i å lære, og så takknemlige for det de får. Andre steder vil mange tenke om en aktivitet jeg foreslår: "Det er ikke kult". Her er de med – det er greit!

De "norske" sier "MÅ vi ta buss??" Her sier de: "Å, kan vi få ta buss!"

3 Innhold i AKS

På Mortensrud skole har Aktivitetsskolen lagt vekt på å videreføre skolens satsing på styrking av elevenes grunnleggende lese- og skriveferdigheter, språkutvikling og kompetanse i basisfaget naturfag.

Før forsøket ble startet opp ble det etablert en prosjektgruppe på skolenivå som består av områdedirektør og en fagkonsulent fra Utdanningsetaten, rektor ved Mortensrud, AKS leder og prosjektleder ved Mortensrud skole. Prosjektgruppa har sammen definert mål for forsøket.

Prosjektgruppe definerte følgende mål for forsøket (prosjektrapport 02.12.2013):

- Øke deltakelsen i AKS blant elevene på Mortensrud skole på linje med gjennomsnittlig deltakelse i Oslo kommune
- Bidra til å bedre skolekretsens attraktivitet
- Skape god sammenheng mellom undervisning og leksehjelp, samt sikre at Aktivitetsskolen understøtter skolens arbeid med ferdigheter og fag
- Se om gratis Aktivitetsskole kan legge til rette for at elever får bedre forutsetninger for å lykkes i skolen, at undervisning, leksehjelp og Aktivitetsskolen samlet gir bedre læringsutbytte.

For å sikre organisatorisk, sosial og pedagogisk sammenheng mellom skolen og Aktivitetsskolen ble det bestemt at AKS skal utarbeide lokale planer som viser en faglig sammenheng mellom undervisning og aktivitetstilbudet i Aktivitetsskolen, og at det skulle være planfestede fagmøter mellom lærere på 1-4 trinn og Aktivitetsskolen.

Tidligere studier (<http://www.uv.uio.no/isp/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2011/minoriteter.html>) viser at leseforståelse er avgjørende for læringsutbyttet i skolen. For å lykkes med de teoretiske fagene, er det grunnleggende at eleven forstår innholdet i en tekst. Leseteknisk sett har minoritetsbarn tilnærmet like ferdigheter som enspråklige, men ordforråd og begrepsforståelse er svakere hos mange minoritetsbarn. Tiltak knyttet til språkforståelse på andrespråket er viktig for å sikre god leseforståelse og godt læringsutbytte for minoritetsspråklige. Aktivitetene i AKS på Mortensrud tar utgangspunkt i denne forståelsen. I lek og oppgaver blir barna introdusert for nye begreper eller får repetert begreper innenfor temaer fra skolen, og får trening i å bruke dem aktivt selv.

3.1 Beskrivelse av forsøksprosjektet

3.1.1 Oppstart

I starten av prosjektet ble det lagt mye arbeid i å implementere et tilbud i AKS som kunne understøtte skolens arbeid med ferdigheter og fag. AKS ble oppbemannet, og organisert i flere baser. Oppstarten av prosjektet var

krevende ettersom det startet langt flere barn i AKS høsten 2013 enn det som var forventet.

Bygget som AKS holder til i var ikke stort nok, og det var nødvendig å bruke klasserommene for en del av elevene. Det krevde fleksibilitet og samarbeidsvilje både fra AKS og fra skolen.

De ble opprettet en ressursgruppe som skulle koordinere skolen og AKS' aktiviteter. Gruppa skal bidra til at AKS viderefører temaene fra skolen i sine aktiviteter. Ansatte i AKS har fått tilgang til skolens planer og bruker disse når de utarbeider planer for AKS. Aktivitetsskolen hadde tidligere ingen rutiner for informasjonsflyt mellom skole og AKS.

Det ble gjort mange endringer i innholdet i AKS. Tidligere brukte de ansatte heller ingen tekniske hjelpemidler som PC eller liknende.

Bemanning i AKS

Ved oppstart høsten 2013 var AKS bemannet med 8,6 årsverk. Fra våren 2014 har AKS hatt 12,5 årsverk. Flere av stillingene er deltidsstillinger. Våren 2015 er det totalt 21 ansatte. De ansatte i AKS består i tillegg til prosjektleder for forsøket, av AKS-leder, fire baseledere og 15 assistenter. I tillegg har de noen på praksisplass og studenter enkelte dager.

Baselederne har ansvar for elevene på hvert sitt trinn. Alle baselederne var nyansatte ved oppstart av forsøket. Baselederne litt ulik utdanningsbakgrunn, blant annet sosionomutdanning og utdanning innen naturfag og landbruk. Ingen hadde pedagogisk utdanning. Assistentene var stort sett ufaglærte, men noen hadde fagbrev som barne- og ungdomsarbeider. Personlig egnethet og interesse har vært viktige kriterier for ansettelsen. Mange av de ansatte har selv minoritetsbakgrunn. Flere av de ansatte startet på videreutdanning ved siden av jobb, året de ble ansatt.

I kalenderåret 2013 ble det iverksatt ulike kompetansetiltak for de ansatte i AKS. Blant annet fikk alle ansatte opplæring i hvordan lede elevgrupper og være en tydelig voksen. De fikk også et kurs i bruk av smartboard. Fem ansatte fikk opplæring i ulike forskningsforsøk, språk og begrepsopplæring og to ansatte fikk opplæring i å lede svømmegrupper. (I tillegg var det opplæring i helse/hygiene og førstehjelp.)

To av lærerne på skolebiblioteket ble ansatt fire timer i uken på Aktivitetsskolen for å ha aktiviteter som fremmer norskferdigheter

3.1.2 Informasjonstiltak

Skolen/AKS la mye arbeid i å informere om tilbudet før skoleåret 2014/2015.

Skolen ga informasjon om det nye tilbudet i aktivitetsskolen til både elever, foresatte og andre. Prosjektleder ved AKS deltok på foreldremøter våren før forsøket ble iverksatt. Foreldrene fikk også informasjon i posten. Prosjektleder tok dessuten kontakt med alle barnehagene i bydelen slik at de informerte og hang opp plakater med informasjon til skolestartere. I forbindelse med

førskoledagene rett før skolestart var det også et foreldremøte der det var satt av mye tid til at prosjektleder kunne informere.

Aktivitetsskolen tok også kontakt med koranskolen i nærheten for å få koranskolen til å endre tidspunkt for undervisning slik at elevene kunne gå dit etter AKS.

3.1.3 Samarbeid mellom skole og AKS

Felles ukeplaner

Aktivitetsskolen utarbeider planer på bakgrunn av årsplaner for 1-4 trinn og bryter deretter planene ned til ukeplaner som deles ut sammen med skolens ukeplaner. Ukeplanene skal vise en tydelig sammenheng mellom undervisning og aktiviteter i Aktivitetsskolen. Trinnene følger hver sin ukeplan. Ukeplanene er detaljerte, med tidspunkter for de ulike aktivitetene.

Hensikten med å dele ut ukeplanene sammen er at foreldrene skal se sammenhengen mellom undervisningen i klassen og aktivitetene på AKS. Baselederne forsøker å ta opp de samme temaene i aktiviteter og oppgaver på AKS, som lærerne underviser i den uka.

Ukeplanene for alle trinnene viser at det i stor grad er lagt opp til faglige, læringsstøttende aktiviteter. Aktivitetene tar utgangspunkt i læreplanene i norsk, matematikk og naturfag. Målet er at aktivitetene skal gi læring gjennom lek og utforsking.

Dagsrytmen er stort sett som følger: Det føres oppmøte i klasserommet når skoledagen er slutt. Elevene får et måltid (varm mat en gang i uken), så er det utetid. De organiserte aktivitetene foregår i kjernetiden på AKS, det vil si frem til kl. 16. Barn som har halv plass, avslutter dagen på AKS kl. 16, mens barn med hel plass kan være på AKS til kl. 17.

Ressursgruppe og trinnmøter

Ressursgruppa består av lærere fra småskoletrinnene, alle baselederne og AKS-leder. De ansatte i AKS får informasjon om hva elevene holder på med i de ulike fagene, og diskuterer forslag til læringsstøttende aktiviteter de kan ha i AKS. Opprinnelig var det to lærere med i gruppa, ettersom det var vanskelig for disse å formidle all informasjon om hva de gjør på de ulike trinnene har gruppa blitt utvidet til å inkludere lærere fra alle trinnene (1.-4.).

I den uken det ikke er ressursgruppemøte skal baselederne ha et møte med alle lærerne på sitt trinn. Både på ressursgruppemøte og trinnmøte er formålet å finne ut av passende AKS-aktiviteter. Videre kan AKS-ansatte spørre hvis de lurer på noe knyttet til ukens tema og det utveksles generell informasjon mellom skole og AKS. De tar også opp utfordringer knyttet til enkeltelever og utfordringer relatert til sambruk av klasserom på møtene.

Baselederne og leder for AKS legger relativt mye arbeid i å planlegge aktiviteter. De må sette seg inn i læreplanene for de ulike trinnene og finne ut av

hvordan de kan ta temaene videre i AKS. De har ofte idémyldring om hva de skal ha på programmet. Lærerne som er med i ressursgruppa bidrar med forslag til praktiske aktiviteter knyttet til naturfag, matte og norsk. Lærerne er opptatt av at elevene når de kommer på AKS skal lære gjennom lek og konkrete oppgaver.

3.1.4 Faglig innhold i aktivitetene

Aktiviteter

Temaene og fagene fra skolen går igjen i AKS, men med andre læringsmetoder og tilnærminger.

Et eksempel på aktivitet er snakkepakker som er eventyrfortellinger med læring av begreper. Baseleder spiller eventyr og bruker ord og begreper som er relevante. Elevene øver på å spille eventyret med vekt på blant annet preposisjoner. Elevene kan også ha fremvisning for andre elever.

For første og andre trinn er mange av aktivitetene knyttet til ukas bokstav: Hangman, Kims lek eller kryssord med dagens bokstav er noen av eksemplene. Noen av disse aktivitetene gjennomføres i forbindelse med måltidet.

Videre er det flere aktiviteter hver uke knyttet til lesing, enten ved at noen elever er på biblioteket, høytlesing, eventyrstund eller liknende.

Noen av trinnene har hatt AKS-avis. Her lærer elevene seg spørreord, intervjueteknikk, og hva en avisartikkel er.

I andre år av forsøket har det vært mer fokus på matematikk enn første året. De ansatte erfarer at matematikkaktiviteter i tillegg til regneferdigheter gir god begrepsforståelse. Aktivitetene omfatter for eksempel ulike typer brettspill med terning, lek med store kortstokker hvor barna får et kort hver og skal stille seg på tallinje og andre aktiviteter hvor barna får trent seg på å bruke preposisjoner, størrelsesord og liknende.

Som læringsstøttende aktivitet i naturfag har et av trinnene for eksempel hatt prosjekt om naturens kretsløp hvor de har samlet meitemarker som de observerer over tid. Elevene registrerer i et skjema hvor mye meitemarkene for eksempel har spist, og sjekker faktabøker for å finne ut mer om meitemarkens fordøyelsessystem. Om vinteren har det vært eksperimenter med å fryse vann til is, fryse ting i vannet og å bygge isslott.

Et annet prosjekt om kildesortering har kombinert elementer fra naturfag, matematikk og fysisk aktivitet. I tillegg til å lære hva som ligger i kildesortering, resirkulering og gjenvinning, har barna lært seg forskjellen på ulike materialer og egenskaper ved dem. I prosjektet har elevene blant annet plukket søppel og hatt stafett hvor de skal sortere søppelet riktig og til slutt regne ut tiden laget har brukt.

AKS sjekker elevenes kunnskap

Når elevene skal starte med et nytt tema kan baseleder starte med å stille spørsmål om tema i plenum for å få informasjon om forkunnskapene til elevene.

På den måten ønsker de også å sikre engasjement og deltakelse og at elevene opplever at de blir inkludert i arbeidet. I tillegg til at elevene kan lære av hverandre.

For å finne ut hva elevene har lært av en aktivitet kan baselederen stå i døren ved slutten av dagen og stille elevene ulike spørsmål fra aktiviteter som er gjennomført samme dag. En annen måte å sjekke ut hva elevene har lært er gjennom quiz. På fredager er det ofte quiz i ukens tema for elver på 3-4 trinn. På den måten får aktivitetsskolen sjekket hva elevene har lært gjennom uken.

Fysisk aktivitet

På planen er det også lagt opp til fysisk aktivitet, gjerne i kombinasjon med faglige aktiviteter. Et eksempel er matte-stafett; den som skal løpe må svare riktig på et regnestykke før hun kan løpe etappen sin. Et annet eksempel er at elevene skal kjenne på hjerteslag og puls ved ulike former for fysisk aktivitet.

Videre er det dans, aktiviteter i gymsalen og turer. På turene er det også ofte temaer, for eksempel "forskertur" der elevene får studere insekter med forstørrelsesglass. Et annet eksempel er utendørs rebus, med spørsmål om kroppen.

Leksetid

Det er satt av leksetid på AKS. Dette er frivillig, og på ukeplanene presiseres det at foresatte må sjekke leksene som er gjort på AKS. Foreldrene har ønsket mer leksetid inn i aktivitetsskolens timeplan.

Skolens tilbud om leksehjelp er for alle elevene og ikke bare for de som går i AKS. Hvilket tilbud Oslokolene har om leksehjelp har variert de siste årene.

Frilek og andre aktiviteter

Innenfor kjernetiden er det meste av aktiviteten voksenstyrt. Det er utetid etter måltidet (rundt kl. 14), noe tid satt av til frilek i løpet av uka. Utover det er det planlagte aktiviteter. En dag i uken er det turdag. Etter kl. 16 er det stort sett lagt opp til frilek ute eller inne. Til noen av aktivitetene deles elevene i grupper.

Alle trinnene har jevnlig håndverksaktiviteter som hekling og å lage kunstverk. I tillegg har det vært teatergruppe som skal bidra til glede og mestringsfølelse hos elevene, og samtidig gi grammatikktrening og styrking av ordforrådet.

I feriene har det vært dagsbesøk til gård, matkurs på Geitmyra matkultursenter og svømmekurs. Også i disse aktivitetene vektlegges språk, og det at elevene skal lære gjennom å erfare.

Kontakt med foreldrene

Aktivitetsskolen er opptatt av å ha god kontakt med foreldrene. De ønsker å oppnå tillit og få et godt omdømme blant foreldrene. Blant annet har prosjektleder hver dag gått ut for å hilse på foreldrene når de kommer om morgenen. De ansatte ønsker at foreldrene skal kjenne dem.

Ettersom mange foreldre ikke er gode i norsk er det en utfordring å gi enkel nok informasjon. De ansatte kan ikke være sikre på at informasjonen er forstått selv om foreldrene har fått et infoskriv. I AKS er de opptatt av at foreldrene må oppleve at de har en relasjon til de som jobber der slik at de tør å spørre dersom det er noe de lurer på eller ikke skjønner.

Vi må få bekrefte at det vi har fortalt er mottatt. Man later som man vet for ikke å virke dum. Vi må ha en relasjon for at de skal tørre å spørre. Og vi må bruke mange kanaler.

Aktivitetsskolen oversetter ikke informasjonen til foreldrene, men de har ansatte som snakker henholdsvis arabisk, urdu og polsk. De kan bistå. De tror også at barna hjelper foreldrene med å forstå i noen tilfeller. I sum har de inntrykk av at de fleste foreldrene stort sett forstår den informasjonen som blir gitt ut gjennom ukeplanene.

På foreldremøter har prosjektleder laget film i form av en bildereportasje for å formidle hva som skjer i AKS og for å vise hvordan barna blir tatt vare på. Både skolen og AKS opplever at mange foreldre kommer på foreldremøter og er ganske flinke til å følge med.

4 Rekruttering og deltakelse i AKS

I dette kapitlet beskriver vi rekruttering til AKS etter at forsøket ble iverksatt og vi redegjør for hvorfor foreldrene ønsker å ha barna i AKS, herunder hvilken betydning pris har og hva som ville vært alternativet til AKS.

4.1.1 Rekruttering og deltakelse i AKS

Skoleåret før prosjektet startet gikk 30 prosent av elevene i 1.-4. klasse i AKS. Da forsøket ble innført i skoleåret 2013/2014 økte andelen deltakere til 85 prosent. Per 1. oktober 2014 var andelen 99 prosent, mens den var 92 prosent 27. april 2015.

Tabellen nedenfor viser antall elever og dekningsgrad i høstsemesteret.

	Antall elever 1-4 trinn	Antall elever i AKS	Deknings- grad	Gjennomsnittlig deltakelse i Oslo
2012-2013	222	66	30 %	74 %
2013-2014	213	182	85 %	75 %
2014-2015	222	220	99 %	-

En av fire deltakere i AKS hadde heltidsplass i april 2015. Det innebærer en svak nedgang fra oktober 2014, da andelen var 28 prosent. Nedgangen i andel med heltidsplass kan ha sammenheng med at elever har flyttet fra skolen.

4.1.2 Resultater av informasjonstiltak

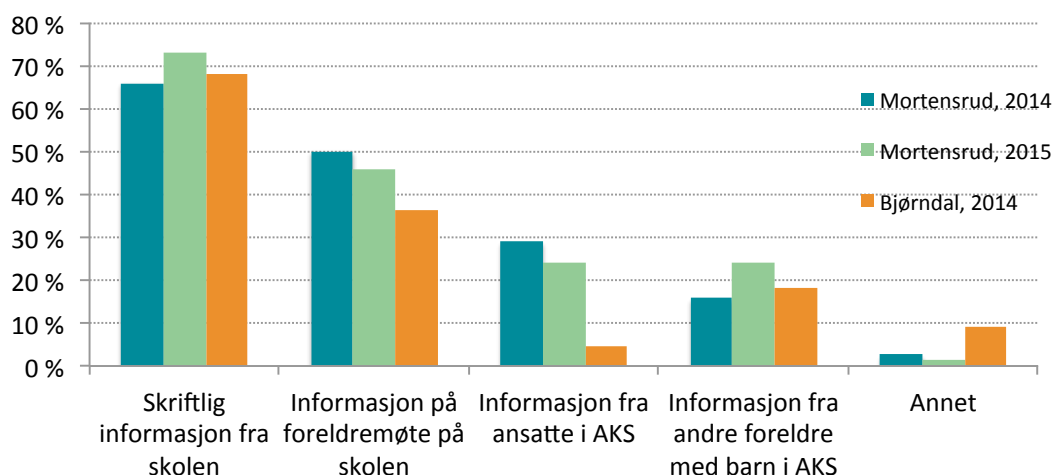
Som beskrevet i forrige kapittel la skolen/AKS stor vekt på å informere om AKS før oppstart.

I spørreundersøkelsene som er delt ut til foreldre på Mortensrud og Bjørndal skole, fikk respondentene med barn i AKS spørsmål om hvordan de hadde fått informasjon om AKS. Svarene viser at det er mest vanlig blant foreldrene at de fikk skriftlig informasjon fra skolen. Nest vanligst er det å ha fått informasjon på foreldremøte på skolen. En del har også fått informasjon direkte fra ansatte på AKS og fra andre foreldre med barn i AKS.

Sammenlignet med Bjørndal skole tyder undersøkelsen på at det er gitt mer informasjon om AKS ved Mortensrud skole, enn ved Bjørndal.

Figuren nedenfor viser svarfordelingen for alle respondentene ved Mortensrud og Bjørndal skole i 2014, samt svarfordelingen til respondentene ved Mortensrud i 2015 som hadde barn som startet i AKS høsten 2014.

Figur 4.1 Hvordan fikk du informasjon om AKS?

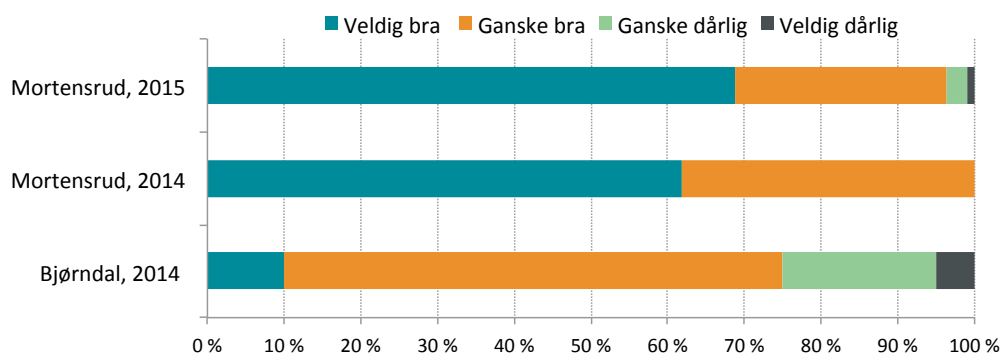


Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

Respondentene i spørreundersøkelsen fikk spørsmål om hvor fornøyd de er med informasjonen før barnet startet i AKS. Figuren nedenfor viser at foreldrene ved Mortensrud er godt fornøyd med informasjonen. Alle respondentene i 2014 og 96 prosent av respondentene i 2015 syns informasjonen var bra. I 2015 var det nærmere 70 prosent som syns informasjonen var veldig bra.

Spørreundersøkelsen viser at respondentene ved Mortensrud skole i større grad er fornøyd med informasjonen som ble gitt ved oppstart i AKS enn respondentene ved Bjørndal skole. Ved Bjørndal skole er det 75 prosent som svarer at informasjonen om AKS var bra, men det er ikke flere enn ti prosent som svarer at den var veldig bra.

Figur 4.2 Er du fornøyd med informasjonen før barnet startet i AKS

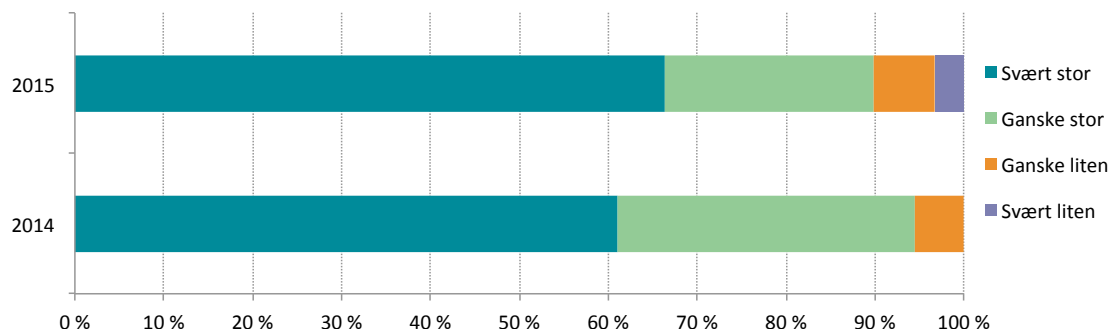


4.1.3 Betydningen av gratis deltids plass

Den kraftige veksten i deltakelse fra skoleåret 2013/2014 til 2014/2015 tyder på at pris har stor betydning for deltakelse i AKS.

Denne antakelsen bekreftes både av spørreundersøkelsen og i intervjuene med familier. På spørsmål om betydningen av at deltids plass i AKS er gratis svarte 66 prosent av respondentene ved Mortensrud i 2015 at gratis deltids plass er av svært stor betydning, 24 prosent svarte ganske stor, mens de resterende 10 prosent svarte at det har liten betydning for deltakelse. I 2014 svarte til sammen 95 prosent at gratis deltids plass har svært eller ganske stor betydning.

Figur 4.3 Betydning av gratis deltids plass for deltakelse



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

I forrige kapittel viste vi at mange familier ved Mortensrud har relativt lav inntekt. Det er også en relativt stor andel som har tre eller flere barn. Både skolen og AKS opplever at en del av familiene har dårlig økonomi. De erfarer at når det tidligere var lav deltakelse i AKS har det med økonomi å gjøre.

Fra intervjuene erfarer vi også at en del har en økonomisk situasjon som gjør det nødvendig at tilbudet er gratis, for at de skal kunne velge det.

Sitater:

Jeg likte ikke å sende til SFO der vi bodde før, det var dyrt. Men her er det billig.

Vi har to barn i AKS. Hvis det ikke var gratis, ville de vært hjemme.

Jeg er alene med barna, prisen er veldig viktig for meg.

Vi betaler en god del for barnehagen så det er en viktig avlastning økonomisk

Det er så mange her som er hjemmевærende. Da er det en stor utgift i måneden.

Om vi ville søkt om det ikke var gratis? Ikke det første halvåret for da jobbet jeg ikke.

Det er en bonus at det er gratis, selv om det ikke har noe å si direkte.

For familier der begge foreldrene er i jobb er ikke pris avgjørende for at de velger AKS, men for familier der en av foreldrene går på kurs eller er hjemmевærende er det viktig at prisen er svært lav/gratis. Mange av de mødrene vi har intervjuet er under utdanning eller går på kurs/har praksisplass i regi av nav.

Mange av de foreldrene vi har intervjuet har dessuten flere barn som deltar AKS. For disse er pris viktig ettersom det ikke er søskenmoderasjon i AKS. En enslig mor med tre barn, der en gikk i barnehage og to var i AKS forteller at hun ikke var klar over hvor dyrt det egentlig var å ha barn i AKS, før hun skulle søke lån og i forbindelse med lånesøknaden fylte ut et skjema over utgifter. Hun har deltidsjobb og er under utdanning. Hun sier:

Jeg ble forskrekket da jeg så hvor mye det egentlig koster. Barna mine må fortsette på Mortensrud hvis de skal gå i AKS. Jeg har ikke råd til å ha dem i AKS på en annen skole.

Det er flere av foreldrene vi har intervjuet som har såpass lav inntekt at de ligger under inntektsgrensen for redusert betaling, det er likevel viktig for dem å ha mulighet til gratis deltids plass.

På spørsmål om barnet ville fortsatt i AKS dersom de måtte betale vanlig pris svarte 35 prosent i 2015 at barnet ville fortsatt i AKS dersom de måtte betale vanlig pris. 23 prosent svarer nei, mens 42 prosent er usikre. Betydningen av pris synker (naturlig nok) med husholdningens inntekt. Noen av foreldrene vi intervjuet sier at de valgte AKS fordi det var gratis, men at de nå når de ser hvor bra det er og hva barna får igjen for å gå der, ville valgt det uansett. De ansatte i AKS tror likevel det er lite sannsynlig at mange ville prioritert AKS dersom det ikke var gratis deltids plass:

Hvis du ser på inntektene de har, de har ikke økonomi til det. Da vil vi være ned på de 50 familiene igjen

4.1.4 Hvorfor ønsker foreldrene å ha barna i AKS?

Fra intervjuene med foreldre er inntrykket at foreldrene er opptatt av at barna skal få et godt aktivitetstilbud og treffe andre barn. Dette har vært vesentlige grunner til at de valgte AKS. For foreldre der begge er i jobb og/eller utdanning er barnetilsyn viktig.

En mor med bakgrunn fra Somalia som selv holder på med grunnskoleutdanning sier dette:

Første gang når jeg hørte det er gratis, så tenkte jeg på at det var bra for barna. De har noe å gjøre og jeg trenger ikke spørre andre om å passe mine barn. Samtidig som barna lærer og får hjelp, for eksempel til å lese. Barna synes det er morsomt, de har det bra og de kommer inn i samfunnet.

En far med tyrkisk bakgrunn:

Jeg vil at han skal være mer sosial, få nye venner. Han er ganske aktiv, og vi vil at han skal være sosial og være sammen med andre- og være med på aktiviteter Bestemor kunne også passet, men vi ville ikke det. Det er mer sosialt å være i AKS, vi vil at han skal gå på ski være med på turer, vil at han skal være med på alle mulige aktiviteter, være så sosial som mulig.

Mange av de vi intervjuet har vært opptatt av at AKS gir et godt aktivitetstilbud til barna, de er i fysisk aktivitet og får mange opplevelser. Flere nevner at når barna går i AKS gjør det at de bruker mindre tid på dataspill og annen skjermbruk. Flere av foreldrene er bekymret over at barna bruker så mye tid på data når de er hjemme og har fritid.

En mor med pakistansk bakgrunn:

Jeg syns det er bra for barna å være aktive psykisk og fysisk, barna må ha noe å gjøre noe. Det trenger de. Sønnen min på 12 har aldri gått i AKS og nå skulle han ønske det var AKS for store barn også. Han ser at data når de er hjemme og har fritid.

Blant de vi har intervjuet er det ikke så mange som har valgt AKS fordi de ønsket at barna skulle gjøre det bedre på skolen, men mange av foreldrene var opptatt av at barna ville bli bedre i norsk av å delta i AKS. Det begrunnes med at de voksne i AKS snakker mye med barna at og de lærer mange begreper.

En far med pakistansk bakgrunn, hele familien har bodd et par år i Pakistan:

På grunn av språket. Han utvikler seg språklig. Og det er også en del aktiviteter som har sammenheng med det de gjør på skolen. Og nå vil han selv gå dit.

Noen av de vi intervjuet visste lite om AKS på forhånd, og har blitt veldig positivt overrasket:

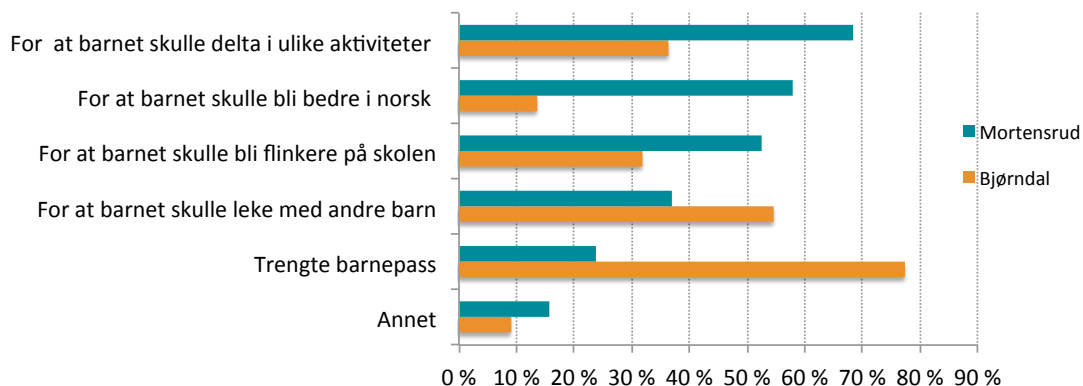
Jeg visste lite. Hadde bare hørt negative ting om AKS andre steder. Jeg trodde det ville være barnehage. Visste ikke at det ville bli faglig oppfølging. Tok ikke informasjonen så bokstavelig. Positivt overraska.

Jeg hadde hørt fra venninner og snakket med naboer og sånn om AKS. Jeg hadde hørt at det egentlig ikke var så mye tilbud. Ingen som var villige til å betale for at ungene skulle gå der og henge rundt. Naboen tok ut sønnen, følte det var bortkasta penger. Men nå er noe helt annet. Jeg roser AKS til andre nå.

Mortensrud sammenlignet med Bjørndal

I spørreundersøkelsene fikk respondentene som svarte at de hadde barn i AKS, spørsmål om hvorfor de ønsket at barnet skulle starte i AKS. De fleste foreldrene ved Mortensrud skole oppgir at den vanligste grunnen var at "barnet skulle delta i ulike aktiviteter". 68 prosent svarer dette. 58 prosent svarer at det var for at barnet skulle bli bedre i norsk, mens 53 prosent svarer at det var for at barnet skulle bli bedre på skolen. 37 prosent svarer at det er for at barnet skulle leke med andre barn. 24 prosent svarer at det er på grunn av behov for barnepass. Ved Bjørndal skole er behov for barnepass den viktigste grunnen; i underkant av 80 prosent av respondentene svarte dette. Dette reflekterer at en større andel av foreldrene ved Bjørndal er i jobb, men også at oppfatningen av AKS kan være ulik ved de to skolene.

Figur 4.4 *Hvorfor ville du/dere at barnet skulle starte i AKS?*



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014

På Mortensrud er svarfordelingen omtrent lik blant respondentene i 2015 som har barn som begynte i AKS i skoleåret 2014/2015 og de som startet skoleåret 2013/2014. Det var imidlertid en større andel som svarte at grunnen var at barnet skal bli bedre på skolen, og en mindre andel som svarte at det var for at barnet skulle delta i ulike aktiviteter: 66 prosent av de med nye barn i AKS svarte at grunnen var å bli bedre på skolen, mens 50 prosent svarte at grunnen var deltakelse i ulike aktiviteter.

Hvilken betydning har mors aktivitet?

Ved Mortensrud var det mest vanlig med deltidsplass, mens det ved Bjørndal var mest vanlig med heltidsplass. Når vi sammenligner svar på spørreundersøkelsen fra Mortensrud og Bjørndal (2014) ser vi at 60 prosent av de som har svart på undersøkelsen har heltidsplass på Bjørndal, mens dette gjelder 33 prosent på Mortensrud. Når flere har heltidsplass på Bjørndal har det sannsynligvis sammenheng med at flere har behov for barnetilsyn som følge av at begge foreldrene er i arbeid. På Mortensrud har deltakelsen i AKS økt mye blant de familiene hvor en er hjemmeværende. Det vil si at AKS i mindre grad knyttes til behov for tilsyn.

Vi har sett på om grunnen til at foreldrene velger AKS varierer med om mor er i aktivitet (jobb, kurs eller utdanning). Vi har undersøkt svarfordelingen i spørreundersøkelsen til foreldrene i 2015, ettersom denne hadde betydelig flere respondenter enn spørreundersøkelsen i 2014.

Tabellen nedenfor viser at det er mer vanlig at grunnen til å velge AKS er barnepass når mor er i aktivitet (jobb, skole/utdanning eller kurs): 42 prosent av respondentene i familier der mor er i aktivitet svarer at det var behov for barnepass, mens 18 prosent av respondentene i familier der mor ikke er i aktivitet svarer det samme.

Respondentene i familier der mor ikke er i aktivitet svarer også noe oftere at grunnen til at de ville at barnet skulle starte i AKS var for å bli flinkere i norsk.

Tabell 4.1 Grunn til at barnet startet i AKS, fordelt på mors aktivitet

	Mor ikke i aktivitet	Mor i aktivitet
Trengte barnepass	18 %	42 %
For at barnet skulle bli bedre i norsk	70 %	60 %

Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2015

Vi har også undersøkt om vi finner noe sammenheng mellom landbakgrunn og årsaker til at foreldrene ønsker at barna skal delta i AKS og hvilken betydning det har at deltidsplass er gratis. Respondentenes landbakgrunn er imidlertid svært spredt, og det er for få respondenter til å kunne si noe om slike skillelinjer. Vi finner ingen systematiske variasjoner som har sammenheng med landbakgrunn.

Hva er alternativet til AKS?

Respondentene med barn i AKS fikk spørsmål om hvem barnet ville vært sammen etter skoletid dersom det ikke hadde vært i AKS. Blant respondentene ved Mortensrud skole svarer flest at barnet ville vært hjemme sammen med mor (55 prosent i både 2014 og 2015), mens flest respondenter ved Bjørndal svarer at barnet ville vært alene hjemme (50 prosent). Dette reflekterer at det er en mye høyere andel foreldre uten jobb ved Mortensrud.

Fra intervjuene med familier ved Mortensrud erfarte vi at de familiene der både mor og far er i jobb svarer foreldrene at de uansett ville hatt barnet i AKS. I de familiene der mor ikke er i jobb eller har en liten deltidsjobb, er svaret oftere at de ville hatt barnet hjemme. Barnet ville da vært under tilsyn av mor.

En mor:

Hun kunne vært sammen med meg hjemme. Men mamma blir kjedelig, det er morsommere på AKS.

I noen av familiene ville barna vært sammen med eldre søsken som ville hatt ansvar for å passe de små.

Noen av foreldrene der begge er i arbeid har besteforeldre eller andre slektninger som kunne hatt tilsyn med barnet, men ønsker heller at barnet skal gå i AKS for å kunne delta i aktiviteter og være sammen med andre barn.

En mor:

Hvis datteren min ikke hadde vært i AKS hadde moren min passet henne. Men jeg vil heller at hun skal være i AKS. Moren min passer godt på henne, men hun snakker lite norsk, og det ville ikke være noen aktiviteter. Bare være hjemme.

Noen har jobb som ringevikar eller deltidsjobb. I disse familiene ville alternativet ofte vært en kombinasjon av at mor/far er noe hjemme og at større søsken har

tilsyn med barna. En del av fedrene jobber skift og er noe hjemme på dagtid, eller mødrene slutter tidlig på kurs/jobb.

Vi ser at andelen som har heltidsplass om lag har vært den samme, det er også et tegn på at de som har valgt å ha barn i AKS etter innføringen av forsøket gjør det av andre grunner enn behov for barnetilsyn.

4.1.5 Hvorfor ikke AKS?

Respondentene som i spørreundersøkelsen svarte at de ikke har barn i AKS fikk spørsmål om hvorfor. Dette gjelder til sammen 11 respondenter ved Mortensrud (2 respondenter i 2014 og 9 i 2015) og 19 respondenter ved Bjørndal (7 av de 9 uten barn i AKS i 2015 svarte på hvorfor).

De fleste respondentene ved Mortensrud svarer at de ikke har behov for barnepass ettersom mor eller far er hjemme og/eller at de synes det er bedre at barnet er hjemme. Én svarer at AKS er for dyrt, kanskje har ikke vedkommende fått informasjon om at det er gratis deltidsplass. Én respondent utdyper i kommentarfeltet at barnet ville slutte, og en annen skriver at barn blir sliten av så mange aktiviteter.

Vi har sett at i løpet av skoleåret 2014/2015 er det noen elever som har sluttet i løpet av året. Lærerne på første trinn erfarer at enkelte foreldre opplever at barna blir for slitne, og heller vil at barna skal prøve seg på AKS igjen i andre klasse.

Blant respondentene ved Bjørndal svarer flest at AKS er for dyrt og at mor/far er hjemme. I tillegg utdyper en del respondenter i kommentarfeltet at barnet ikke ønsker å gå i AKS og at de tidligere har gått, men sluttet fordi de ikke trivdes.

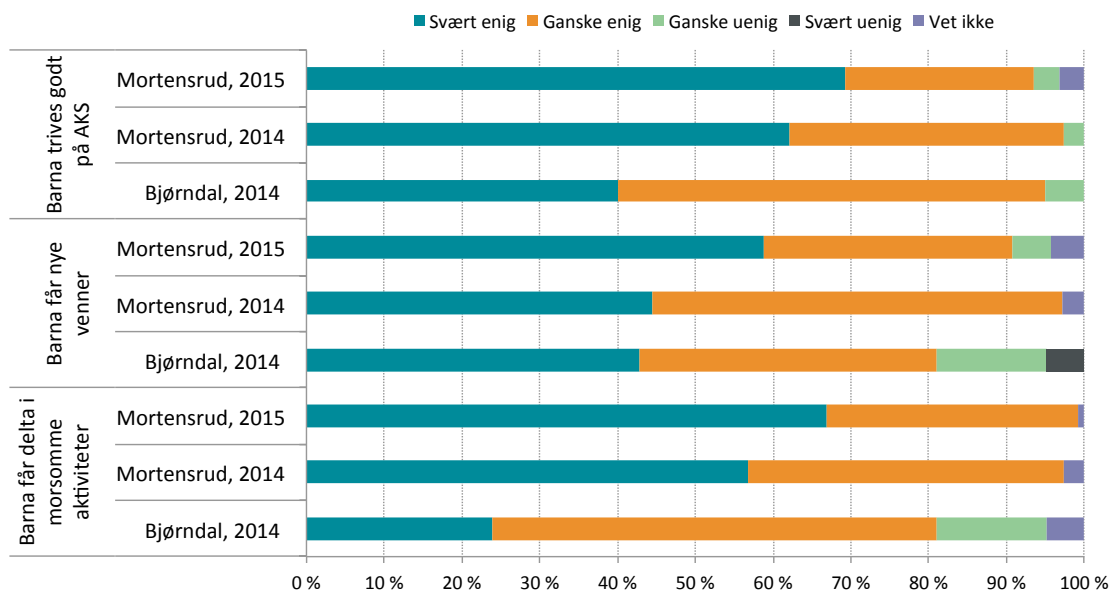
4.2 Foreldrenes erfaringer med trivsel i AKS og informasjon

I spørreundersøkelsen og intervjuene undersøkte vi om foreldrene oppfatter at barna trives i AKS, om de er fornøyde med informasjonen de får fra AKS og hvordan kontakten er med de ansatte i AKS.

4.2.1 Trivsel i AKS

Respondentene fikk spørsmål om hvor enig eller uenig de er i påstander om at barna trives godt på AKS, får nye venner og får delta i morsomme aktiviteter. Svarfordelingen er vist i figuren nedenfor. Respondentene ved Mortensrud er stor sett enige i de tre påstandene, og det det er en større andel som er enige i 2015 enn i 2014. Når det gjelder påstandene om at barna trives og får delta i positive aktiviteter, er det spesielt stor forskjell i andelene som er svært enig ved Mortensrud og Bjørndal: På undersøkelsen i 2014 svarer 62 prosent ved Mortensrud og 40 prosent ved Bjørndal at de er svært enig i at barna trives. Videre svarer 57 prosent ved Mortensrud at de er svært enige i at barna får delta i morsomme aktiviteter, mens denne andelen er 24 prosent ved Bjørndal.

Figur 4.5 Hvor enig eller uenig er du i følgende?



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

Respondentene som ikke har barn i AKS fikk spørsmål om hvilket inntrykk de har av AKS, når det gjelder aktiviteter, trivsel og hvorvidt AKS er læringsfremmende. Respondentene ved Mortensrud har et godt inntrykk av AKS på alle områdene. Én respondent svarer "svært uenig" på påstanden om at barna trives i AKS, ellers har alle respondentene et positivt inntrykk av AKS.

Respondentene ved Bjørndal har et mer negativt inntrykk av AKS. I overkant av halvparten av respondentene uten barn i AKS ved Bjørndal svarer imidlertid at de ville meldt barnet inn i AKS hvis det var gratis deltids plass.

I intervjuene var foreldrene svært samstemte når det gjelder trivsel: De oppfatter at barna trives godt i AKS. Barna leker og får være med på mange morsomme aktiviteter. Noen ganger vil de ikke hjem når de blir hentet.

Jeg er fornøyd med de voksne. De passer på barna. Jeg har sett film om hva de gjør. Og sønnen min forteller hver dag. De går på tur, har gym, maling og leksehjelp osv.

Datteren min trives veldig godt og synes det er mer gøy nå enn i fjor. Hun vil ikke hjem når jeg henter henne.

Noen fortalte at barna av og til kan være slitne og ønsker å bli hentet tidlig på AKS. I noen tilfeller ble barnet da hentet tidligere, andre ganger oppfordret foreldrene bana til å gå på AKS likevel fordi de mener det er viktig for barna å være med.

I et par situasjoner hadde foreldrene tatt kontakt med baseleder på grunn av tilpasningsproblemer hos barna. Foreldrene opplever at denne type henvendelser tas på alvor og at det blir fulgt opp. Inntrykket er at foreldrene

synes det er enkelt å ta kontakt med de ansatte på AKS dersom de har spørsmål eller temaer de ønsker å ta opp. En mor sier:

Det fungerer veldig bra, ungene elsker dem. De ansatte, de ser barna, de har så oversikt over dem. De vet hvis noen føler seg utenfor, tar en prat med foreldrene og ordner opp. Jeg tror også at de leker mye med dem, de er med i leken, de står ikke bare på siden og prater sammen.

Noen nevner at de tror at AKS på Mortensrud er bedre enn AKS andre steder.

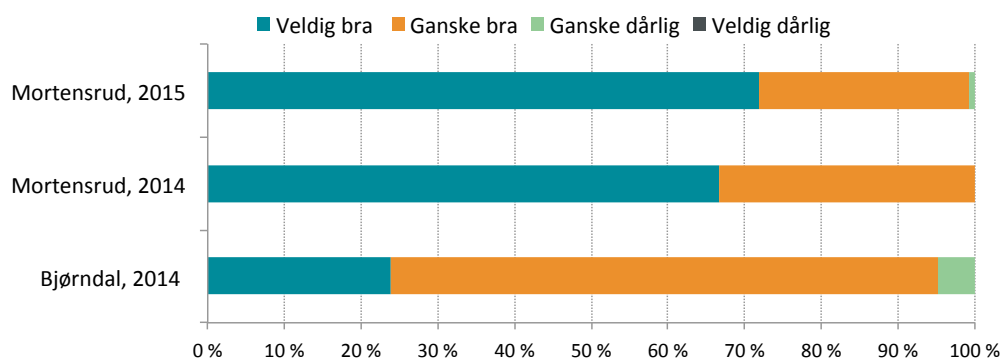
Andre steder er det kjedelig på aks. Barna liker det ikke. Gidder ikke å være på AKS selv om de betaler. Her er det gratis og så bra.

Barna vi snakket med synes også det er gøy i AKS. De fortalte at de liker å gå på tur, leke ute, tegne, se på film, perle og være med vennene sine. Vi spurte om det var noe barna var misfornøyde med på AKS. Noen svarte at de ønsket seg noe annet en knekkebrød til lunsj, andre ville se mer på film,

4.2.2 Informasjon om aktiviteter

I spørreundersøkelsene spurte vi om foreldrene er fornøyde med den informasjonen foreldrene får om aktiviteter i dag. Samtlige respondenter i 2014 og 99 prosent av respondentene i 2015 svarer at informasjonen om aktiviteter i dag er veldig eller ganske bra. Spørreundersøkelsen fra 2014 viser at andelen som svarer veldig bra er høyere på Mortensrud enn på Bjørndal, henholdsvis 67 og 24 prosent.

Figur 4.6 Hvor fornøyde er foreldrene med informasjon om aktiviteter



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

Fra intervjuene er også inntrykket at foreldrene er fornøyde med informasjonen. Noen forteller at de får litt muntlig informasjon om hvordan dagen har vært i tillegg til ukeplanen, men for det meste er det bare ukeplanen de får informasjon gjennom. De aller fleste er godt fornøyd med dette og trenger ikke mer informasjon, her får de praktiske beskjeder og kan følge med på de faglige aktivitetene som er i AKS. Flere av foreldrene sa også at "hvis jeg lurte på noe, spør jeg bare."

Et par av informantene påpekte at det er bra at aktivitetene på ukeplanen faktisk gjennomføres, de hadde inntrykk av at programmet stort sett går som planlagt i AKS.

4.2.3 Er det noe som kunne vært annerledes i AKS?

Foreldrene er som beskrevet i all hovedsak svært fornøyde med AKS. I intervjuene spurte vi om det var noe foreldrene mente burde vært annerledes i AKS. Noen av foreldrene svarte da at de var kritiske til lokalene, det ble påpekt at det var uheldig at førsteklasingene måtte være i klasserommet i AKS-tiden.

Enkelte foreldre hadde inntrykk av at aktivitetene var mer interessante første året enn andre året.

Det var også noen foreldre som nevnte at det er for få med norskspråklig bakgrunn blant de ansatte. Det gjør at de er bekymret for om de lærer nok norsk i AKS.

En far:

AKS er kjempebra, men jeg syns det burde vært flere nordmenn ansatt. På grunn av at språkutviklingen er så viktig. For å korrigere. Nesten alt personalet er innvandrere. Ellers fornøyd med de ansatte.

4.3 Andre forhold som har betydning for foreldrene

Det er flere av foreldrene vi har intervjuet som er opptatt av at andelen innvandrerbarn er for høy på Mortensrud, og at dette fører til at barna ikke får nok gode nok ferdigheter i norsk.

En mor med bakgrunn fra Somalia uttrykte at hun var bekymret over barnas språkutvikling etter at de flyttet til Mortensrud:

Før bodde vi på Sørlandet så i en annen bydel i Oslo. Barna snakket riktig norsk, etter at vi flyttet hit har de begynt å snakke kebabnorsk. Og det minste barnet mitt kommer hjem fra barnehagen og har lært urdu. Jeg ønsker ikke det, jeg vil at de skal bli flinke i norsk. Det er ikke bra at bare innvandrere bor sammen. Her i bydelen er det bare innvandrere, jeg ble helt overrasket.

Noen av de vi intervjuet har selv vokst opp på Mortensrud og sier at det tidligere var flere med etnisk norsk bakgrunn som bodde der. De syns det er uheldig at det nå er så få. En mor med pakistansk bakgrunn som selv er vokst opp på Mortensrud sier dette:

Jeg trives veldig godt her. Jeg vet at skolen er bra og at lærerne er engasjerte. Men da jeg gikk her selv hadde jeg norske venner som korrigerer meg når jeg sa noe feil. Nå klarer ikke barna her å korrigere hverandre. For eksempel hvis noen sier gulvet i stedet for bakke (ute), da jeg var liten ville noen rettet på meg. Men nå klarer ikke de andre barna å korrigere. Det er synd at det ikke er flere norske på skolen.

Flere av de vi intervjuet vurderer å flytte fra Mortensrud. En far som selv flyttet til Mortensrud som barn:

Jeg har bodd her siden 1999. Det var flere nordmenn tidligere og det synd at de har flyttet, det burde vært 50/50. Vi vurderer å flytte på grunn av området. Vi ser etter et sted i nærheten med bedre fordeling.

Samtidig er enkelte mer optimistiske, og viser til Tøyen som i løpet av relativt kort tid har blitt et mer attraktivt sted å bo for norske. En mor med etnisk norsk bakgrunn sier:

Nå skal de bygge et svært felt med rekkehus her. Da kommer vi til å få mer stabilt bomiljø og kanskje flere norske. Plutselig har du en mye større andel norske enn nå.

4.4 Oppsummering

Det har vært en sterk vekst i antall barn som går på AKS på Mortensrud skole etter at gratis deltids plass ble innført. Skoleåret 2014-2015 var 99 prosent av barna påmeldt AKS. Den kraftige veksten tyder på at pris har stor betydning for deltakelse i AKS. Vi finner at mange familier har lav inntekt og/eller alternativt tilsyn til barna (en av foreldrene eller eldre søsken som er hjemme), og ville ikke benyttet AKS dersom det ikke var gratis. Også for familier som har flere barn er pris av betydning fordi det ikke er søskenmoderasjon. Noen informanter sier at de nå ser at AKS er så bra at de ville vurdert å ta seg råd til det.

AKS og skolen har lagt vekt på å informere om aktivitetsskolen på ulike måter. Foreldrene har fått informasjon gjennom foreldremøter på skolen, skriftlig informasjon, samt informasjon fra ansatte eller foreldre som har barn i AKS. Inntrykket fra både spørreundersøkelsen og intervjuene er at foreldrene hadde fått god informasjon om AKS før barnet startet der.

Foreldrene velger å la barna være i AKS hovedsakelig fordi barna får et godt aktivitetstilbud og for at barna skal bli bedre i norsk. I familier der begge familiene er i jobb, er tilsyn til barnet en viktig grunn.

Ifølge foreldrene trives barna godt i AKS. De synes at de får god informasjon gjennom ukeplaner og at det er lett å ta kontakt med de ansatte dersom de har spørsmål.

5 Erfaringer fra AKS og skolen midtveis i forsøket

5.1 AKS' ansattes erfaringer

De ansatte i AKS har veldig stor tro på forsøket, og mener de opplever forskjell på elevene etter at forsøket ble innført sammenlignet med tidligere. Elevene får repetisjon i fagene og hører mye mer norsk. De ansatte erfarer at samarbeidet mellom skolen og AKS har bidratt til at aktivitetene i AKS er blitt bedre. De oppleves som lystbetonte av elevene samtidig som de bidrar til læring.

De ansatte opplever at deltakelse i AKS gjør at elevene lærer raskere å lese og blir flinkere i skolefagene, særlig i naturfag. De ansatte i AKS er overbevist om at deltakelse der er viktig, ikke bare for at barna skal lære, men også for det sosiale, får å få nye opplevelse og venner. Samtidig opplever de at det er utfordringer i AKS, både knyttet til deltakelse og organisering.

Deltakelse

De ansatte i AKS erfarer at deltakelsen i forsøkets andre år er høy og at dette er veldig bra.

Det er frivillig å komme på AKS, og prosjektleder var redd de skulle oppleve det samme som er erfart i barnehager med gratis kjernetid, at barna ikke kommer hver dag. De har imidlertid ikke opplevd dette som et problem i AKS, barna er allerede på skolen og kommer på AKS.

De ansatte erfarer imidlertid at en del barn blir hentet tidlig - rett etter måltidet, og før de læringsrettede aktivitetene. De ansatte opplever dette som frustrerende. Siden en del barn blir hentet av eldre søsken, er det ikke mulig å ta dette opp til daglig. For å få en oversikt over hvor mange og hvilke barn det gjelder, har de ansatte begynt å registrere når barna blir hentet. De vil deretter ta dette opp med foreldrene. De ansatte erfarer at enkelte familier prioriterer deltakelse i koranskole framfor deltakelse i AKS, og syns det blir for mye med både AKS og koranskole etter vanlig skole.

De ansatte opplever også at det er krevende å sørge for informasjon til foresatte. De må sende ut beskjeder mange ganger, og også ha ringerunder. De må jobbe mer med informasjon til foresatte på Mortensrud enn de er vant til fra andre steder. En del foreldre melder barna på til aktiviteter, men møter ikke likevel.

At mange familier flytter og at det stadig kommer nye barn i AKS er også en utfordring. Mange elever begynner midt i året, og mange flytter og slutter. Basert på hva foreldrene forteller har imidlertid prosjektleder inntrykk at det har vært en reduksjon i antall elever som slutter på grunn av skolebytte (uten å flytte).

Utfordringer i barnegruppene

I AKS opplever de ansatte at det er ulike utfordringer på de ulike trinnene.

På ett av trinnene er barnegruppa særlig krevende, en del av elevene har ulike atferdsproblemer og er utagerende. Det kan være vanskelig for assistentene på AKS å håndtere disse elevene. Det kan være mer krevende å ha elever med atferdsproblemer i AKS enn i skolen, ettersom skolen har mer struktur og rammene er tydeligere.

På et annet trinn har de jobbet mye med å etablere vennskap mellom elevene. De har hatt lite samhørighetsfølelse før de startet i AKS. Elevene har ikke omgåttes på fritida og foreldrene kjenner ikke hverandre.

Innhold

Faginnhold

Mens det ble lagt stor vekt på norsk og særlig naturfag i de læringsstøttende aktivitetene det første året, blir det nå brukt mye matematikk. De rene norskrettede aktivitetene er fjernet. De ansatte opplever at det er mange ord og begreper som læres gjennom matematikk. Det gjelder særlig preposisjoner, men også adjektiver/adverb. Eksempelvis kan eventyr som "De tre bukkene bruse" brukes til å skape en forståelse av begreper som over, under, foran, bak, større, mindre, osv. Dette er svært vanlige ord, og for å ha et godt ordforråd på norsk må man forstå betydningen av disse ordene.

Baselederne forteller at vektleggingen av matematikk skjedde etter etterspørsel fra lærerne. Lærerne har dessuten etterspurt engelsk på fjerde trinn, de har derfor innført engelske ordleker for de største barna.

Leksehjelp

Leksehjelpsproblematikken oppfattes som vanskelig. I AKS mener man at barna lærer mer gjennom andre læringsrettede aktiviteter enn gjennom å gjøre lekser på AKS. Samtidig er det mange foreldre som etterspør leksehjelp. AKS erfarer at leksene som barna får i 3. og 4. klasse kan være vanskelige for foreldrene å følge opp. I siste skoleår har ikke elever i Osloskolen hatt leksehjelp på småtrinnet. AKS på Mortensrud har hatt leksetid en gang i uken. Det vil si at man setter av et rom til hvert trinn til leksetid. Men de ansatte får ikke hjulpet alle.

Hvor skolefaglige skal aktivitetene være?

AKS opplever at noen lærere mener at aktivitetene i AKS er for skolerettet. På AKS er de ansatte uenige i dette. Prosjektleder mener opplegget ikke er veldig annerledes enn på andre aktivitetsskoler som fungerer godt.

Prosjektleder hadde en forventning om at AKS på Mortensrud i større grad skulle få ta del i spesielle satsinger som utdanningsetaten har, for eksempel undervisning i dans. De opplever ikke at de har fått slike tilbud.

De ønsker seg for øvrig mer samarbeid med lokalforeninger som idrettslag og lignende.

Lek

De ansatte på AKS forteller at barna etterspør mer tid til lek. Samtidig oppfatter barna de fleste aktivitetene som lek, som for eksempel å leke butikk. Hver dag er planlagt, og det er relativt lite tid til helt fri lek. Det er krevende å gjøre alle aktivitetene lystbetont. På AKS ønsker de at leken skal være organisert, det er ikke heldig å ha store barnegrupper som leker helt fritt. Men de ønsker også å ha mer tid til ”organisert frilek” det vil si der elevene kan velge mer ut fra hva de har lyst til. De erfarer at skogsturer er positivt både for de læringsrettede aktivitetene og frilek, og benytter det mye.

Kompetanse og erfaringsutveksling

De ansatte i AKS har fått mer kompetanse gjennom erfaringene de har gjort, og opplever at de jobber mer pedagogisk enn tidligere. Flere har dessuten tatt eller tar utdanning. Et par har tatt sosialpedagogikk, en holder på med videreutdanning i grunnleggende ferdigheter på høghskolenivå og flere holder på med fagbrev som barne- og ungdomsarbeider.

De ansatte har i noen grad jobbet på fritiden for å opparbeide seg kunnskap i de ulike temaene de har i AKS, blant annet har noen satt seg inn i læreplaner og liknende etter arbeidstid. Men det oppleves som en utfordring at det er for lite tid til erfaringsutveksling og veiledning blant de ansatte. Assistentene har en krevende jobb og de har lite faglig bakgrunn for å gjør denne jobben. Veiledning og erfaringsutveksling er viktig.

Assistentene som er ansatt i AKS har ulike styrker. Noen er flinke til å følge opp skolefagene, andre har andre kvaliteter som at de er gode på å organisere og drifte utelek. Å rekruttere ansatte slik at alle har tilstrekkelig språkkompetanse har vært utfordrende. Det er vektlagt at ansatte som har ansvarsområder direkte knyttet mot språkopplæring/grunnleggende ferdigheter skal ha god språkkompetanse. Prosjektleder for forsøket i AKS opplever at de ansatte utfyller hverandre godt. Det er en styrke at de minoritetsspråklige ansatte kan bidra med å formidle informasjon til foresatte med svake norskferdigheter. De er også forbilder for barna.

Prosjektleder opplever at de som har vært ansatt på AKS fra før forsøket ble startet opp, har gjort mye for å heve egen kompetanse.

I AKS erfarer de ansatte at de har hatt praksiskandidater som er svært svake språklige. Det er uheldig.

5.2 Samarbeid skole - AKS

Ansatte i AKS uttrykker at de har fått en større forståelse av hvilke kunnskaper og ferdigheter elever bør ha for å lykkes i skolen. De har justert årshjulet i samarbeid med lærerne. Lærerne opplever at de har en god dialog med AKS.

Vårt inntrykk er at et har variert noe hvor godt samarbeidet i ressursgruppa har fungert. I perioder har de ansatte på AKS opplevd at det er utfordrende å fylle

de hyppige ressursgruppemøtene med faglig innhold, og lærerne synes i perioder det har vært en krevende oppgave å komme med forslag og innspill til aktiviteter de skal ha i AKS. Våren 2015 opplever imidlertid de ansatte i AKS at samarbeidet fungerer veldig bra.

AKS ønsket seg på et tidspunkt heldagsmøter/planleggingsdager, for eksempel fire planleggingsdager i løpet av året. Dette har så langt ikke vært mulig å få til.

5.3 Lærernes erfaringer og forventninger til AKS

Lærerne mener det er fordelaktig å ha læringsstøttende aktiviteter i AKS for da vil elevene høre begreper flere ganger. De viser for eksempel til at det sies at man må høre et ord minst 60 ganger før det er lært. Lærerne tror også at elevene vil få bedre forståelse for temaene gjennom de praktiske aktivitetene i AKS.

Lærerne har imidlertid mindre tro på at deltakelse i AKS vil føre til bedre resultater på kartleggingsprøver og nasjonale prøver. Lærerne tror det kan være en utfordring at mange av de ansatte i AKS selv er minoritetsspråklige. Elevene trenger å høre helt riktig norsk, og lærerne er bekymret for at norskferdighetene til noen av de ansatte ikke er gode nok.

Lærerne har inntrykk av at de gjør veldig mye bra i AKS, men de understreker at AKS må ha en tilnærming som er praktisk rettet. Det er mange måter å lære på, og i AKS har de mulighet til å ha mange uteaktiviteter som for eksempel er nyttige for naturfaget. De mener at man i AKS kunne benyttet disse mulighetene mer enn de gjør. Barna er slitne etter skolen og det er viktig at de har mulighet for frilek.

5.4 Oppsummering

De ansatte i AKS opplever at elevene har stort utbytte av å delta i AKS både faglig og sosialt. De ansatte jobber hardt for å sørge for aktiviteter som både er læringsstøttende og morsomme. De erfarer at deltakelsen er høy, men at enkelte elever blir hentet tidlig og går glipp av de læringsstøttende aktivitetene.

De ansatte i AKS har ulike kvalifikasjoner, og å rekruttere slik at alle har tilstrekkelig språkkompetanse har vært utfordrende. I AKS opplever de ansatte at de utfyller hverandre godt. Lærerne på skolen er imidlertid bekymret for at norskferdighetene til noen av de ansatte ikke er gode nok.

Lærerne mener det er fordelaktig for elevene å ha læringsstøttende aktiviteter i AKS, og har inntrykk av at de gjør mye bra i AKS. Men de har mindre tro på at deltakelse i AKS vil føre til bedre resultater på kartleggingsprøver og nasjonale prøver.

Det har vært diskusjoner mellom ansatte i AKS og lærerne ved skolen om aktivitetene i AKS er for skolerettede. Lærerne mener at de kunne hatt enda større fokus på praktisk rettede uteaktiviteter. I AKS mener de at de ikke har aktiviteter som er veldig annerledes enn på andre aktivitetsskoler

6 Hvilken betydning har AKS?

Som tidligere beskrevet kan deltakelse i AKS ha betydning for barna i form av sosialisering og trivsel, språkferdigheter og selvtillit. Det kan videre ha innvirkning på hva foreldrene gjør på dagtid, og påvirke muligheten til å delta på kurs, arbeid og andre aktiviteter. I tillegg kan deltakelse i AKS ha indirekte virkninger på nærmiljøet og skolekretsens attraktivitet. Dette var viktige tema i intervjuene med foreldrene, og til dels i spørreundersøkelsen.

I dette kapitlet beskriver vi hvilke erfaringer foreldre og ansatte i AKS og i skolen har når det gjelder betydningen av AKS for barna som deltar. I intervjuene har vi også ønsket å få informasjon om endringer som har skjedd i foreldrenes livsførsel, og vi beskriver i dette kapitlet noen eksempler på slike endringer. Dette er eksempler fra de familiene vi har intervjuet, men vi kan ikke si hvor representative disse erfaringene er.

6.1 Foreløpige erfaringer – sosialisering

Vi har intervjuet både foreldre og en del av barna deres om hvem de leker med – på skolen, i AKS og på fritiden. Har barna fått nye venner i AKS? Hvilken språkbakgrunn har vennene og hvilket språk snakker de i lek? Er de sammen med venner utenom skoletid?

AKS gir mulighet til lek og mindre klassebundet aktivitet, slik at det er lettere å bli kjent med flere barn. Barna forteller at de er mest sammen med venner fra klassen, også i AKS-tiden. Men de fleste har også blitt kjent med flere fra parallellklasser og andre trinn.

Vi spurte barna hvem de leker mest med og hvilken språkbakgrunn de har. Inntrykket er helt tydelig at barna finner sammen på tvers av språkbakgrunn. Barna vi intervjuet var ikke sikker på hvilken språkbakgrunn vennene har, med unntak av noen tilfeller der de selv har samme språkbakgrunn. I lek snakker barna hovedsakelig norsk. Vi fikk et par eksempler på at noen snakket eget språk med venner med samme bakgrunn. Et av barna fortalte for eksempel at de noen ganger kunne si noe på tyrkisk til kusinen sin som også går på skolen, en annen at hun sa noe på gambisk til venninnen av og til. Flere sa at de ikke ville snakke noe annet språk enn norsk på skolen, fordi de som ikke forstår hva de sier kan føle seg utenfor. Barna fortalte at de voksne på AKS vil at de skal snakke norsk. Fra besøkene våre er inntrykket at barna stort sett snakker norsk mens de er på AKS.

Noen ganger hvis vi har hemmeligheter, sier vi det på somalisk. Men de sier at vi ikke får lov, for de andre kan tro at vi snakke dårlig om den personen. Vi må ikke snakke på eget språk foran noen som ikke forstår det.

Også de ansatte på AKS opplever at barna leker mye på tvers av språklig og nasjonal bakgrunn når de er i AKS. I AKS og i skolegården leker de stort sett på norsk, ifølge de ansatte. De forteller videre at enkelte av barna (nyankomne) begynner på skolen uten å kunne noe norsk, for første klasse er det ikke mottaksklasse og det er heller ikke alltid ledig plass i mottaksklasse for eldre barn. I AKS erfarer de ansatte at disse barna får hjelp av andre med samme språkbakgrunn i AKS:

Her kan de komme, for her blir de ikke språkløse. Her ser jeg at de (andre barna) som kan det aktuelle morsmålet, går over på morsmål, og det sikrer at dét barnet har det bra. De er så flinke til å ta vare på hverandre. Akkurat nå prates det mye tyrkisk. Men de som kan norsk, de bryter nå over på norsk og forklarer på tyrkisk. Det er superbra! De nyankomne barna lærer seg nok fortere norsk, og slipper den frustrasjonen. Barna får ikke beskjed om å gjøre det, de bare gjør det spontant. Men ellers opplever ikke jeg at det snakkes andre språk. Det er først og fremst norsk.

Det varierer hvilket språk som snakkes hjemme. Flere av foreldrene sier at de prøver å snakke for eksempel urdu eller somali hjemme, men at barna svarer på norsk. Noen foreldre fortalte at det er en blanding av språk hjemme, annenhver setning kan være på norsk og annenhver på arabisk, for eksempel. Søsken snakker stort sett norsk seg i mellom. Inntrykket fra intervjuene er at mange foreldre er bevisste på at barna skal kunne deres eget morsmål, men at barna får snakke det språket de vil hjemme. For mange av barna er norsk språket de selv snakker hjemme, mens språket de hører mest fra foreldrene ofte er et annet enn norsk.

Selv om de er fra Pakistan som oss eller et annet land, når de kommer i barnehagen eller skole så snakker de norsk sammen. Barna mine har kusiner og fettere, vi hører at de snakker ikke urdu, de forklarer hverandre bedre på norsk enn urdu. Snakker kun urdu med foreldre, vi vil at de skal forstå familien sin.

Noen av foreldrene vi intervjuet har veldig lite norskkunnskaper, i disse familiene snakker barna foreldrenes språk hjemme. Inntrykket er også at det snakkes tyrkisk, somali, arabisk når storfamilien eller vennefamilier med samme språkbakgrunn møtes.

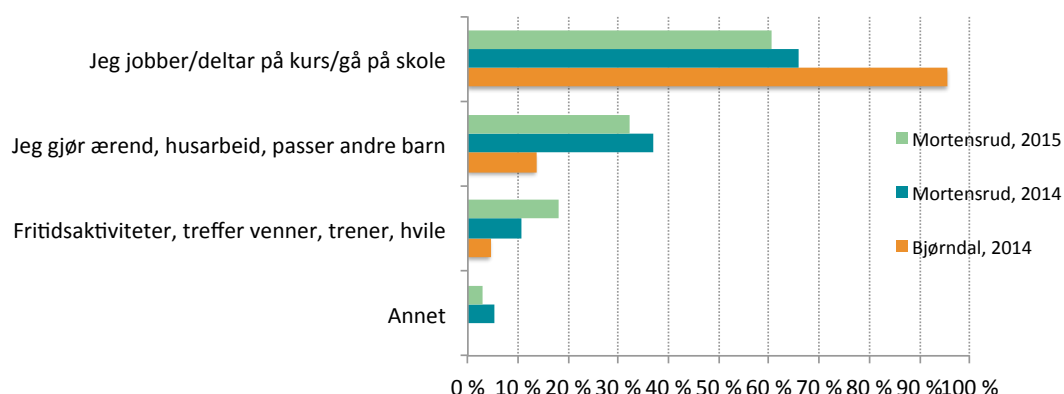
De fleste foreldrene forteller at barna leker med venner etter skoletid og i helgene. Barna leker mest med de som bor nærmest, enten ute eller på besøk hos hverandre. Noen av foreldrene synes det blir knapt med tid til lek etter skoletid, med middag, lekser som skal gjøres og tid med familien. Noen av barna går i tillegg på koranskole. Det varierer litt om de går på koranskole på Mortensrud eller om de følger nettbasert opplæring. Koranskolen er som regel hver dag, mandag til fredag, en halvtime hver dag. Noen av barna går bare i helgene. Et par foreldre fortalte dessuten at barna går på kurs for å lære arabisk i helgene.

6.2 Foreløpige erfaringer – betydning for foresattes livsførsel og hverdag

Både i intervjuene og i spørreundersøkelsen har vi ønsket å finne ut hva foreldrene bruker tiden til når barna er i AKS.

Figuren nedenfor viser hva respondentene svarte på spørsmål i spørreundersøkelsen om hva de brukte tiden til når barnet er i AKS. Det var mulig å sette flere kryss. Det er bare den av foreldrene som har fylt ut skjemaet som har fått dette spørsmålet. Det er som oftest mor.

Figur 6.1 Når barnet er i AKS, hva bruker du den tiden til?



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

Vi har inkludert resultater fra både 2014 ved Mortensrud, fordi vi dette året kan sammenlikne med svar fra foreldre ved Bjørndal skole og resultater fra 2015 fordi svarprosenten da var vesentlig høyere enn i 2014 og kan gi et riktigere bilde. Figuren viser det samme mønsteret som ble beskrevet innledningsvis i rapporten, nemlig at en større andel av foreldrene ved Bjørndal er i aktivitet (stort sett arbeid) enn ved Mortensrud. I kapittel 2 så vi at nærmere 70 prosent av fedrene og i overkant av 30 prosent av mødrene som svarte på undersøkelsen i 2015 ved Mortensrud skole er i heltidsjobb. Rundt ti prosent av foreldrene er i deltidsjobb. I overkant av 25 prosent av mødrene er hjemmeværende. Svarene som er vist i figuren viser ikke endringer, ettersom det ikke er de samme foreldrene som svarer i 2014 og 2015.

Foreldrene vi har snakket med er i ulike situasjoner:

- Foreldrene bor sammen, begge er i jobb
- Foreldrene bor sammen, den ene (typisk far) er i jobb
- Aleneforsørger, i jobb eller ikke i jobb
- Foreldrene er gift, men mor er i praksis alene om omsorgen, i jobb/utdanning eller ikke i jobb

I familiene der både mor og far jobber, eller aleneforsørger er i jobb, forteller flere av informantene at de måtte brukt AKS selv med vanlig oppholdsbetaling. Disse har stort sett fulltids plass for barna sine. Samtidig er det en del situasjoner der mor er i deltidsjobb, eller hvor den ene eller begge jobber skift, slik at de kunne klart seg uten AKS når det gjelder tilsyn for barnet.

Mange har også nær familie på Mortensrud, enten egne foreldre eller søsken som kan bidra med barnepass.

Andre løsninger for å få tilsyn til barna vil imidlertid ikke gi foreldrene den fleksibiliteten som AKS gir. Med barna i AKS vet foreldrene at barna er ivaretatt frem til kl 16. For foreldre som ikke er i jobb, gir det frihet til å gjøre innkjøp og husarbeid. Det gjør det også enklere å delta på kurs, for eksempel i regi av NAV. En av mødrene vi snakket med er alene med fire barn. Hun fortalte at hun hadde gått på norskkurs det siste året, men at hun ikke kunne fulgt opp kurset like bra uten AKS. Med datteren i AKS kan hun gå på kurs om formiddagen og fortsatt ha tid til å gjøre ærend som hun må få unnagjort mens barna er på skole og i barnehage. En annen forteller:

Ja, selvfølgelig. Det blir lettere å søker jobber. Barna er ivaretatt til klokken fem, da blir det ikke stress for meg, da kan jeg gjøre min egen jobb.

Noen fortalte at de er så fornøyde med AKS at de ville vurdert om de kunne ta seg råd til å ha barnet i AKS hvis de måtte betale normal pris. Vårt inntrykk er likevel at mange ville valgt andre løsninger enn AKS dersom de måtte betale normal pris. I familier der den ene (som regel far) jobber, ville mange måtte betale full pris for å ha barnet i AKS, nær 2800 kroner i 2015. Av spørreundersøkelsen ser vi at en stor andel av husholdningene har en inntekt som tilsier at de må betale full pris. Dette er en stor utgift for de fleste familiene vi har vært i kontakt med, og vi tviler på om familiene ville prioritert AKS når de har alternativt tilsyn til barnet. En far fortalte at han ser at AKS er viktig for sønnen, han lærer mye av å være på AKS. Men så lenge kona ikke er i jobb, ville de antakelig ikke kunne prioritere utgifter til AKS: "Vi kan ikke la være å kjøpe mat og klær fordi sønnen vår skal på AKS."

Situasjoner der mor eller far går på kurs i regi av NAV, som eksemplet over, vil normalt sett gi rett til stønad til barnetilsyn den tiden kurset varer. Gratis AKS er imidlertid mer stabilt og forutsigbart, både for foreldre og barnet.

Nasrin har tre barn og er opprinnelig fra Pakistan. Hun har tidligere jobbet i barnehage i Norge. Første gang vi besøkte familien hadde hun og barna relativt nylig kommet tilbake fra et lengre opphold i hjemlandet. Hun var på dette tidspunktet hjemmевærende og de to yngste barna hadde startet i AKS. Neste gang vi snakket med henne gikk hun på kurs for å ta norskprøve 3 og hadde fått tilbud om jobb i barnehage forutsatt at hun besto norskprøve 3. Hun sa selv at hun ikke trodd hun ville gått de kursene hun hadde gjort i løpet av det siste året hvis det ikke var for at barna gikk i AKS. Hun ville ventet til barna ble litt større.

Veldig mange av de vi snakket med, trakk frem at de synes det er trygt at barnet er på skolen frem til kl. 16. De synes det er bra at barnet deltar i ulike aktiviteter i AKS i stedet for å være hjemme på egen hånd. Mange foreldre mente at barna bare ville spille dataspill eller se på TV hvis de hadde gått hjem alene etter skolen.

En mor som er ringevikar i barnehage og tar vakter på kort varsel:

Jeg vet ikke når jeg skal jobbe. Men nå vet jeg at noen passer på ham og at han har det trygt og godt. Han kan ikke være alene hjemme, da uroer jeg meg. Det kan brenne, man vet ikke. Det er veldig viktig for at jeg kan ta vakter om morgenen. Slipper å bekymre meg. Jeg leverer på AKS og er ferdig med det.

Flere av mødrene vi har intervjuet påpeker at det er mye bedre for dem å vite at barna er i AKS enn å være på kurs og lure på hvordan det går hjemme.

Jeg har god oversikt når de er i AKS. Da jeg var på kurs og barna var alene hjemme, ringte jeg hjem sikkert ti ganger på en ettermiddag for å sjekke. De kan krangle, man vet ikke.

Vårt inntrykk er at betydningen av gratis deltidsplass er større for mødrene enn fedrene. Fra intervjuene forstår vi at mor stort sett er den som er hjemme og ville måtte ta seg av barna etter skoletid. Samtidig er det hos mødrene vi ser at det har vært en viss utvikling i hva de gjør mens barna er i AKS. Hvis vi sammenlikner første og andre runde med intervjuer er det noen flere som er (mer) i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet i år to av forsøket i forhold til første året. Et eksempel er en mor som var ringevikar første året vi møtte henne, mens hun hadde faste vakter andre året. En annen hadde ikke jobb første året, men var i arbeid da vi intervjuet henne for andre gang. Andre har tatt et skritt videre på veien mot arbeid, enten med nye kurs eller utdanninger. Flere av de vi snakket med hadde også blitt vesentlig bedre i norsk da vi snakket med dem våren 2015 enn våren 2016. Et par forberedte seg til norskprøve 3, for så å ta jobb i barnehage. Endringen fra å ha vært hjemmевærende til å (ville) være i jobb tar tid, avhengig av den enkeltes utgangspunkt. Vårt inntrykk er at mange av mødrene som er kommet til Norge i voksenalder har et løp der de først er hjemmевærende med små barn, deretter starter de på kurs og praksisplasser i regi av nav. Perioden med kurs og praksisplasser kan vare lenge og resulterer for en del i korttids vikariater før det eventuelt fører til fast arbeid på hel eller deltid. Vårt inntrykk er at muligheten til å ha barna i AKS gjør det lettere for de som har et mål om å komme i arbeid å nå dette målet.

Vi mener at den stabiliteten det gir foreldrene å ha barna i AKS, gir tid og rom til å ta kontroll over egen situasjon, noe som på sikt kan føre dem nærmere arbeid. Noen av informantene fortalte at de ønsket at begge ektefellene skulle være i jobb, slik at de får mulighet til å ta huslån for eksempel.

Mohammed har tre søsken. Far har bodd i Norge rundt 20 år og snakker det han selv kaller "gatenorsk". Far er i heltidsjobb. Mor har høyere utdanning fra hjemlandet, men får ikke godkjent utdanningen sin i Norge. Familien flyttet en kort periode tilbake til hjemlandet for at mor kunne ta tilleggsfag som kunne gi godkjenningen, men de opplevde det som svært utrygt og barna var redde mens de var der. De flyttet hjem igjen etter noen måneder. Mor går nå på tiltak i regi av NAV. Familien ønsker å kjøpe seg egen bolig, men det er ikke mulig å få lån som strekker til med bare én inntekt. De håper at mor kommer i jobb snart, slik at de kan kjøpe egen bolig. I mellomtiden leier de bolig, og har flyttet flere ganger de seneste årene. De vurderer å flytte til en leilighet i et av de andre boligstrøkene i bydelen, den har god plass til alle barna og er nyoppusset. Men foreldrene ønsker at barna skal fortsette på Mortensrud, slik at de kan benytte tilbudet med gratis AKS. De synes det er viktig at barna lærer mye, at de blir flinke i norsk. Dessuten ønsker foreldrene at barna skal få en stabil skolegang, og at ikke en eventuell flytting skal gå utover skolerresultater og trivsel.

Det er ikke så mange som oppgir at de er enslige forsørgere i spørreundersøkelsen (17 prosent, se kapittel 2). Blant informantene i intervjuene er det noen som er enslige forsørgere, og de er alene med flere barn. Slik vi forstår det, er det også en del mødre som i praksis er alene om omsorgen. Far er lite tilstede i hverdagen, i noen tilfeller bor far (delvis) i en annen by eller annet land. Også for disse mødrene har AKS tilsvarende betydning, de får frigjort tid og får en mye større fleksibilitet enn de ville gjort uten mulighet til å benytte AKS.

Mor til Sara er enke og alene med tre barn. Hun har bodd i Norge i rundt ti år og gjør seg godt forstått på norsk. Hun har hatt mange ulike jobber, men har ikke arbeidet siden hun ble enke. Hun har svært liten inntekt, og forteller at hun ikke har mulighet til å gi barna de opplevelsene de får gjennom gratis deltid i AKS. Hun sier at hun håper inderlig at tilbudet om gratis AKS kan fortsette slik at de to yngste barna også kan få den fordel. Hun opplever at eldstedatteren føler seg inkludert og får selvtillit av å være i AKS. Med datteren i AKS og er hun også veldig trygg på at hun har det bra, mens hun etter hvert skal søke jobber. Hun sier at det uten tvil er enklere for henne å søke jobb når hun vet at datteren har det bra og i tillegg får lære ting på AKS.

Noen av foreldrene vi har intervjuet har svært mange barn, ofte er noen av barna små. For disse familiene er det lite realistisk at begge foreldrene skal kunne være i arbeid eller på kurs. Men når en eller to av barna kan være i AKS gir det mulighet til å gjøre ærend og følge opp mindre barn.

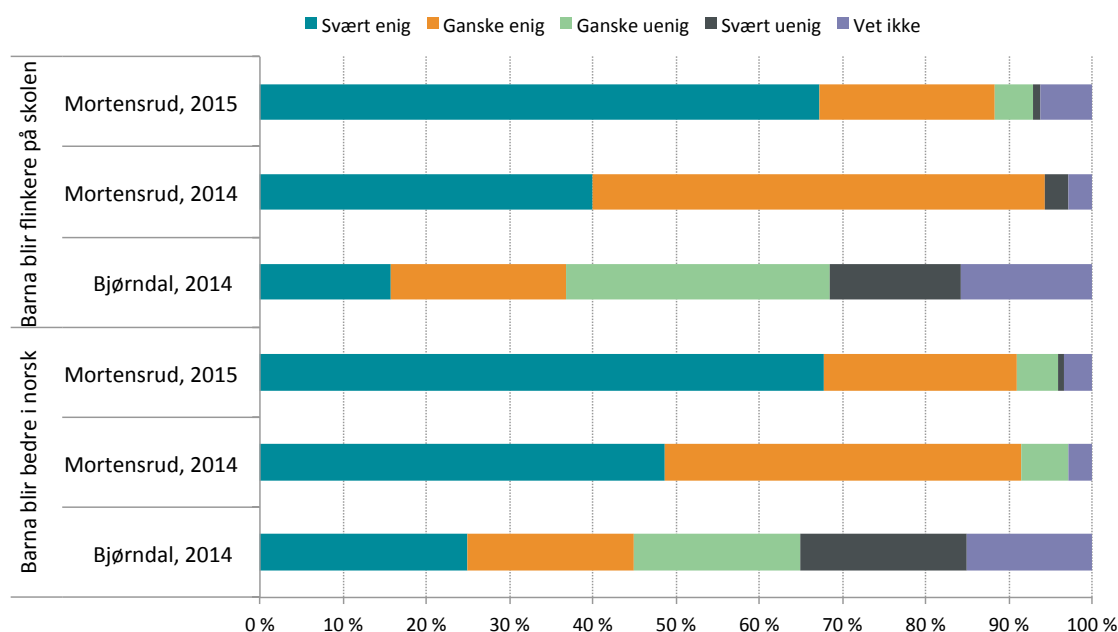
Enkelte av de hjemmевærende mødrene vi har snakket med sier at de er blitt kjent med andre mødre gjennom AKS. Man kunne tenkt seg at barnas deltakelse i AKS førte til økt "sosialisering" blant foreldrene. Vi tror imidlertid at

en slik effekt er begrenset ettersom det ikke er satt i gang spesielle tiltak rettet mot foreldre. Det er også slik at mange av barna blir hentet av eldre søsken eller går hjem alene. Det er ikke så mange muligheter til å bli kjent med andre foreldre.

6.3 Foreldrenes synspunkter på læringsutbytte

Respondentene ved Mortensrud skole er i stor grad fornøyd med barnas læringsutbytte, ifølge spørreundersøkelsen. Spesielt blir dette tydelig ved å sammenlikne svarfordelingen ved Mortensrud og Bjørndal. Andelen som svarer at de er enig i at barna blir flinkere på skolen og at barna blir flinkere i norsk er rundt dobbelt så høy på Mortensrud som på Bjørndal. Det er en høyere andel som svarer "svært enig" på påstandene om læringsutbytte ved Mortensrud i 2015 enn i 2014.

Figur 6.2 Hvor enig eller uenig er du i følgende?



Kilde: Spørreundersøkelse til foreldre i 2014 og 2015

I intervjuene finner vi også at de fleste foreldrene mener barna blir flinkere på skolen. De ser sammenhengen mellom ukeplanene i skolen og AKS, at de samme temaene fra skolen går igjen i AKS. De mener det er bra at elevene har læring hele dagen, i klassesituasjon og i lek. Det er flere som trekker frem at barn er forskjellige og lærer på ulik måte. AKS kan med de læringsstøttende aktivitetene styrke elever som ikke har like god nytte av den teoretiske

undervisningen. En mor påpekte at "jeg kan ikke gi dem det her hjemme, alt det de lærer og har av aktiviteter i AKS, hvis de kommer rett hjem etter skolen."

En annen av mødrene, med barn i andre klasse, fortalte at datteren har lært seg detaljert hvordan blodet strømmer rundt i kroppen, og kan forklare om hjerteklaffer, blodårer og blodtrykk. Hun sa videre at de to eldre søsknene i familien (tenåringer) ikke har den samme kunnskapen og ordforrådet på slike temaer. Dette gjaldt også andre temaer som har inngått i aktiviteter i AKS. Mammaen fortalte at hun kunne merke når det var nye prosjekter på AKS, fordi datteren kom hjem og fortalte om ulike temaer.

Mange foreldre mente også at barna blir bedre i norsk av å være på AKS. De får en ekstra dose norsk etter at skoledagen er over. En del av foreldrene fortalte at de så en klar utvikling i norskferdighetene etter at barnet hadde gått noen måneder på skolen og AKS. Selv etter å ha gått i barnehage var ikke barna blitt så sterke i norsk, men språket ble klart forbedret gjennom lek og læring på skolen og AKS.

Med språket kom også mestringsfølelse og selvtillit, ifølge et par av foreldrene:

Jeg synes at vi som ikke har så god inntekt, spesielt de som ikke jobber, det er veldig bra at det er fri deltids plass på AKS. Med gratis kjernetid får jeg en sjanse til at barna mine, jenta mi, får være med. Etter at hun begynte på AKS så snakker hun norsk som en nordmann, hun har fått selvtillit og klarer å angripe norsken veldig bra.

Mange av familiene på Mortensrud og også blant informantene, er barnerike. Med tre, fire eller opp til åtte barn har ikke foreldrene mulighet til å gi barna alle opplevelsene som de får gjennom AKS. Opplevelsene er viktige i seg selv, det gir noe å fortelle om og gjør at barna føler at de får være med på det samme som andre barn. Men opplevelsene er også viktig for den erfaringsbaserte læringen. Når barna har vært på besøk på en bondegård, er det lettere å huske ord og begreper som de har lært der, enn om de aldri har vært i et fjøs eller ute på åkeren. Eller hvis de skal lære om sjøen, men ikke har utforsket det på egenhånd, da er det vanskeligere å få inn begreper.

Jeg synes det virker veldig bra, barna får selvtillit og de får mer energi, mange leker som vi ikke vet om, eller kan tilby dem. De forstår naturen og mange andre ting som de lærer i AKS, mange ting som de gjør utenom skolen som de får med seg i AKS. Jeg har tenkt at hvis jeg får støtte fra NAV så skal jeg betale for neste barn, men hvis ikke er det altfor dyrt for meg. Jeg kan ikke betale for det.

Gjennom opplevelsene blir de også kjent med norsk samfunn:

Såne som oss, vi har ikke penger eller mulighet til å tilby det som er på AKS. Jeg synes det er så viktig, jeg kan ikke få sagt det sterkt nok. De lærer om Norge, om norsk samfunn, ved å være der. De får en sjanse til å være med på det som skjer og til å bli med i samfunnet.

Noen av foreldrene vi snakket med, mente at AKS kunne gitt bedre skoleresultater hvis barna fikk mer hjelp til leksene der.

6.4 Skolens attraktivitet

Et av målene med forsøket med gratis deltidsplass i AKS er at skolen skal bli mer attraktiv. I dette ligger at flere foreldre innenfor skolekretsen skal velge Mortensrud skole i stedet for å søke barnet over til Stenbråten eller Klemetsrud. Videre kan AKS bidra til at noen velger å flytte til Mortensrud eller velger å bli boende der.

Skolen har ambisjon om å redusere andelen nye skolestartere som søker seg til andre skoler fra 45 prosent til 20 prosent innen skoleåret 2016/2017. Tabellen nedenfor viser at målet for 2014-2015 ble oppfylt med god margin. Målet for 2015-2016 ble nesten oppfylt.

Tabell 6.1 Andel i skolekrets som søker andre skoler

Skoleår	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Andel i skolekretsen som søker andre skoler	1.10.2012 45 pst	1.10.2013 43 pst	Mål 40 pst 34 pst	Mål 30 pst 31,7 pst	Mål 20 pst

En av familiene (etnisk norske) vi intervjuet fortalte at de hadde sett for seg å søke barnet inn på Stenbråten. De fikk høre om AKS-prosjektet via naboer, og mente at opplegget med læringsstøtte, turer og andre aktiviteter hørtes så bra ut at de heller valgte Mortensrud. Ifølge dem valgte også et par nabofamilier Mortensrud på bakgrunn av informasjon om AKS – og at naboene ble enige seg i mellom om å velge Mortensrud, da visste de at det i alle fall ville være noen norske i klassen. Familien synes også at de fikk veldig god informasjon på foreldremøter i forkant av skolestart. De har fortalt andre naboer om AKS for å bidra til at flere norske elever skal komme til Mortensrud. Ifølge henne kan AKS være et bidrag i arbeidet med å snu Mortensruds ufortjent dårlige rykte.

En annen informant forteller at hun har forsøkt å overtale venninner til å sende barna til Mortensrud ved å fortelle om gratis deltidsplass i AKS, men at foreldrene er usikre fordi de ønsker at barna skal gå på en skole hvor det er flere som har norsk bakgrunn.

Å gå på en skole med svært mange andre elever med innvandrerbakgrunn oppleves negativt av mange av dem vi har intervjuet, og flere vurderer å flytte fra Mortensrud til et annet område med færre innvandrere. Enkelte sier de har vurdert å flytte, men har bestemt seg for fortsette å bo på Mortensrud på grunn av tilbud om gratis deltidsplass i AKS og fordi de mener aktivitetene i AKS er veldig bra.

Vi forstår det slik at når mange foreldre søker barna til andre skoler enn Mortensrud før skolestart er årsaken ofte at foreldrene ønsker at barna skal gå på en skole hvor det er flere barn som ikke er minoritetsspråklige. Vi er usikre på hva som blir konsekvensen for læringsmiljøet på Mortensrud dersom flere i

skolekretsen velger å la barna begynne på Mortensrud på grunn av gratis deltids plass i AKS. Vi forstår det slik at det er relativt få barn med etnisk norsk bakgrunn i skolekretsen, så antall barn som ikke har minoritetsbakgrunn på Mortensrud vil sannsynligvis ikke øke i særlig grad selv om foreldrene i området ikke søker barna bort fra skolekretsen. For at det skal bli flere barn med etnisk norsk bakgrunn på skolen må barn fra andre inntaksområder søke seg til skolen, eller det må flytte flere familier med etnisk norsk bakgrunn til området.

6.5 Oppsummering kap 6

Inntrykket er at barna finner sammen på tvers av språk- og landbakgrunn, både på skolen og i AKS. Noen leker også sammen etter skolen og i helgene. En del av barna har fått nye venner utenom klassen i AKS.

Barna snakker i all hovedsak norsk når de leker. De fleste barna snakker norsk med søsken og svarer foreldrene på norsk hjemme, men vi oppfatter at mange foreldre henvender seg til barna på et annet språk og at barna er vant til å høre et annet språk enn norsk utenom skole og AKS.

I noen av familiene er begge foreldrene eller aleneforsørger i jobb, og barna har heltids plass i AKS. Men i mange av familiene er den ene av foreldrene, som regel mor, hjemmeværende. Blant familiene vi har møtt er det også noen enslige forsørgere (kvinner) og mødre som i praksis er alene om omsorgen. Vi finner at en del av disse mødrene har fått bedre mulighet til å delta på kurs og annen arbeidsrettet aktivitet ved at barnet kan være i AKS. Det at barnet er ivaretatt til kl. 16 i AKS gir forutsigbarhet og fleksibilitet, og foreldrene synes det er trygt å vite at barnet er på skolen.

Foreldrene er i stor grad fornøyd med aktivitetene som tilbys i AKS. En del forteller at barnet er blitt bedre i norsk og flere tror at barna blir flinkere på skolen. Det er tydelig at flere tenker på AKS som en læringsarena, ikke en tilsynsordning. For de fleste foreldrene er det spesielt viktig at barna får opplevelser og aktiviteter som de ikke kan tilby dem hjemme.

Før oppstart av forsøket var det 45 prosent nye skolestartere som søkte seg til andre skoler, for skoleåret 2015/2016 er andelen 31,7 prosent. I intervjuene fikk vi enkelte eksempler på familier som hadde valgt Mortensrud skole på grunn av tilbudet med læringsstøttende aktiviteter i AKS eller som ønsket å beholde skoleplassen og AKS-tilbudet selv om de vurderte å flytte til en annen skolekrets. Samtidig er det mange av foreldrene vi har intervjuet som vurderer å flytte fra Mortensrud og begrunner dette med at det er for mange med elever minoritetsspråklig bakgrunn på skolen.

Inntrykket fra intervjuene er at AKS er viktig for foreldrene, både som lærings- og sosialiseringsarena for barna, og for at foreldrene skal få fleksibilitet til å gjennomføre egne aktiviteter. Noen av foreldrene sier også at AKS på Mortensrud skole har betydning for at de vil bli boende innen skolekretsen, eller søke om å beholde skoleplassen på Mortensrud hvis de flytter.

7 Utvikling i lese- og regneferdigheter

Et av målene med forsøket er at elevene skal få bedre grunnleggende ferdigheter. I forsøket er det satt mål om at resultatene på kartleggingsprøver og nasjonale prøver skal bedres.

I dette kapitlet undersøker vi utviklingen i resultater på kartleggingsprøver for 1. til 3. trinn i lesing og regning. Hensikten med analysen er å si noe om hvorvidt forsøket har ført til bedre lese- og regneferdigheter blant elevene ved Mortensrud skole. Vi ser på utviklingen i andelen elever som er på eller under bekymringsgrensen ved Mortensrud skole, sammenliknet med utviklingen ved Bjørndal skole og ved Seterbråten, Toppåsen, Lusetjern og Rosenholm skole samlet (Se kap 1 for beskrivelse av metode).

Ved å se på *forskjeller* mellom skolene i *endringen* fra før til etter forsøket startet, tar vi hensyn til generelle trender i utviklingen i skoleresultater. Det kan imidlertid være andre hendelser enn selve forsøket med gratis AKS som har påvirket utviklingen ved skolene ulikt. For eksempel kan sammensetningen av elever fra år til år være ulik. Vi har tidligere i rapporten sett at det er svært stor utskiftning av elevene ved Mortensrud. Ifølge lærerne ved skolen, skårer ofte de elevene som flytter til skolen i løpet av et skoleår dårligere på kartleggingstestene enn de som har gått der hele tiden. Dette gjør det vanskelig å skille effekten av forsøket fra andre effekter, og utviklingen i lese- og regneferdigheter kan derfor ikke tolkes som *kausalitet*.

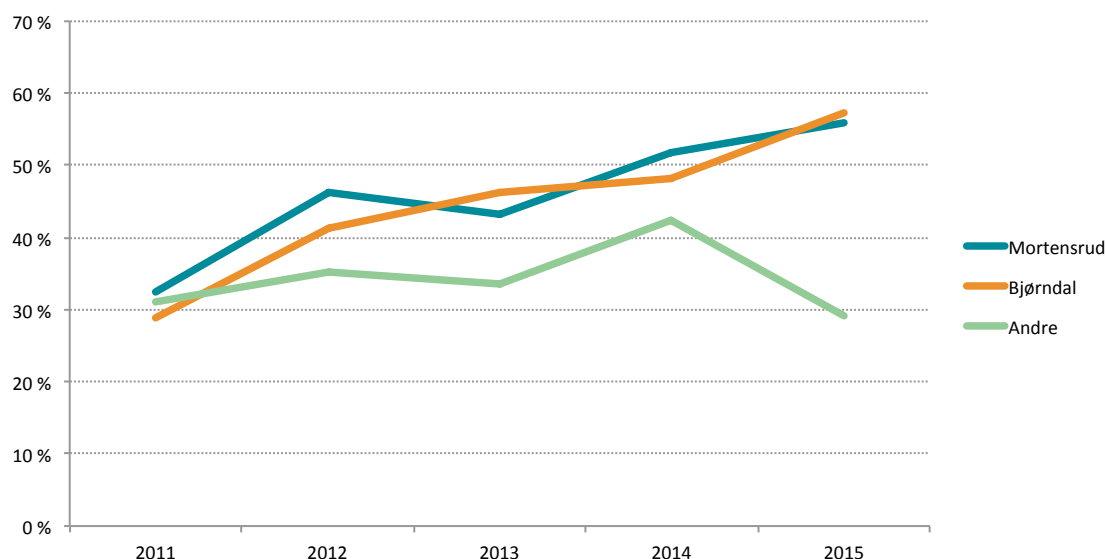
7.1 Utvikling i leseferdigheter

Figur 7.1 viser utviklingen i andelen elever i klassetrinn 1 til 3 som er på eller under bekymringsgrensen. Figuren viser at det var en økning i andel elever under bekymringsgrensen ved alle skolene fra 2011 til 2012. Fra 2012 til 2013 var det en reduksjon i andelen ved Mortensrud og de andre skolene, mens det var en økning ved Bjørndal skole.

Forsøket med gratis deltidsplass i AKS begynte høsten 2013. Det er dermed resultatene fra kartleggingsprøvene som ble gjennomført våren 2014 som kan si noe om utvikling etter oppstart. Prøvene i 2014 er ikke sammenliknbare med tidligere år, så det er som nevnt i kap 1 ikke den absolutte endringen i prøveresultater fra 2013 til 2014 som er av interesse, men forskjellen i endringer mellom skolene. Av figuren ser vi at Mortensrud skole hadde omtrent lik utvikling som de andre skolene i skolegruppen fra 2013 til 2014. Sett i forhold til Bjørndal skole økte imidlertid andelen under bekymringsgrensen mer ved Mortensrud. Fra 2014 til 2015 fortsatte andelen under bekymringsgrensen å øke ved Mortensrud, men noe mindre enn ved Bjørndal. Ved de andre skolene var det en nedgang i andelen under bekymringsgrensen fra 2014 til 2015. Totalt sett har utviklingen ved Mortensrud, fra før til etter innføringen av forsøket med gratis AKS, vært relativt lik utviklingen ved Bjørndal, men dårligere enn utviklingen ved de andre skolene.

Ettersom utviklingen ved Mortensrud, Bjørndal og de andre skolene var såpass ulik i forkant av forsøket, er det rimelig å anta at skolene ikke ville hatt en felles utvikling (trend) i fravær av forsøket. Dette bekrefter antakelsen om at andre variabler, blant annet elevsammensetning, bidrar til å forklare utviklingen i resultater, og at en sammenlikning av de tre elevgruppene ikke er egnet til å vurdere effekten av forsøket.

Figur 7.1 *Andel elever på eller under bekymringsgrensen på minst én av delprøvene i lesing, 1.-3. klasse*

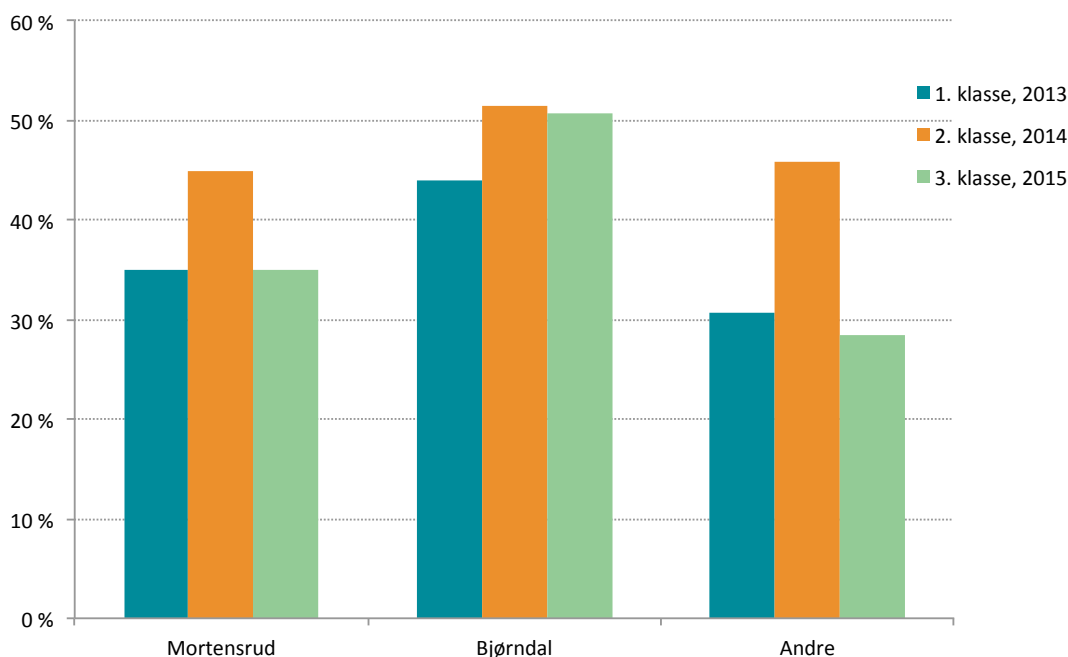


Ettersom sammensetningene av kohorter og kjennetegn ved elevene varierer mellom skolene, er det først og fremst interessant å se på utviklingen for én fødselskohort. Vi kan da i større grad følge de samme elevene over tid. (Men ettersom det er stor utskifting av elever ved skolene, kan heller ikke en slik sammenlikning brukes til å vurdere av effekten av forsøket.)

Figur 7.2 viser utviklingen blant elevene i kohorten født i 2006, som gikk i første klasse i skoleåret 2012/2013 (før innføringen av forsøket), i andre klasse i skoleåret 2013/2014 og tredje klasse i skoleåret 2014/2015 (etter innføring av forsøket).

Andelen på/under bekymringsgrensen økte *mer* fra første til andre klasse ved Mortensrud skole enn ved Bjørndal, men *mindre* enn ved de andre skolene. Ved Mortensrud var det altså en negativ utvikling sammenliknet med Bjørndal, men en positiv utvikling sammenliknet med de andre skolene. Fra andre til tredje klasse var det en reduksjon i andelen under bekymringsgrensen ved Mortensrud. Ved Bjørndal var det en svakere reduksjon, mens det ved de andre skolene var en sterkere reduksjon. Totalt sett har utviklingen ved Mortensrud ikke skilt seg nevneverdig fra utviklingen ved Bjørndal og de andre skolene.

Figur 7.2 Andel elever på eller under bekymringsgrensen på minst én av delprøvene i lesing. Utvikling for 2006-kohorten

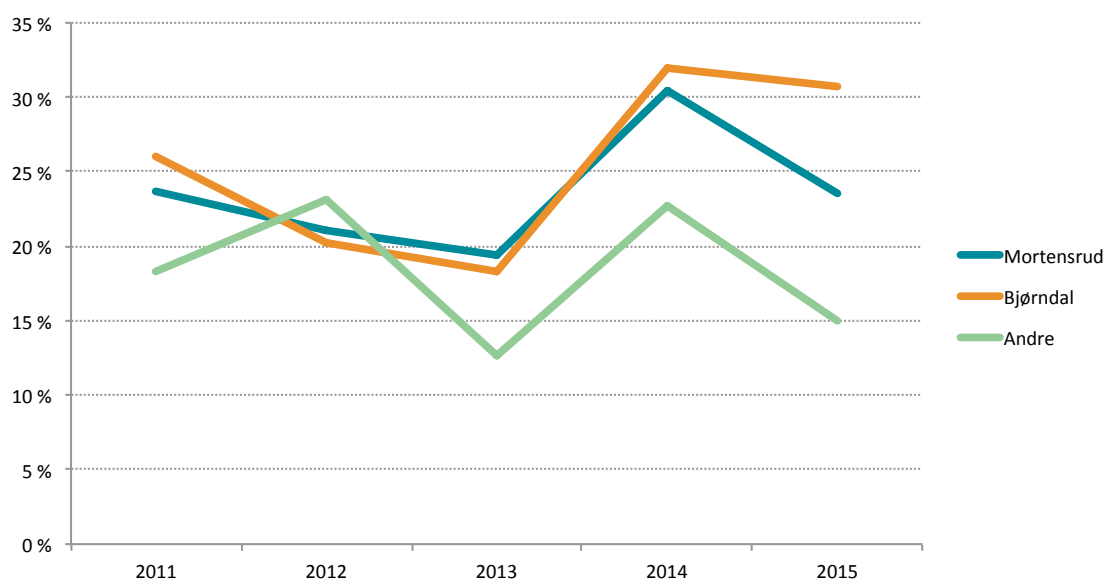


7.2 Utvikling i regneferdigheter

Figur 7.3 viser utviklingen i andelen elever i klassetrinn 1 til 3 som er på eller under bekymringsgrensen i regning. Ved Bjørndal og Mortensrud skole var det en nedgang i andelen i perioden 2011-2013, mens det ved de andre skolene var en økning fra 2011 til 2012 og en reduksjon fra 2012 til 2013. Den ulike utviklingen regneferdigheter i de tre elevgruppene fra 2011 til 2013 viser at skolerresultatene trolig er påvirket av blant annet elevenes sammensetning og at en sammenlikning av utviklingen i ferdigheter blant elevene ved Bjørndal og "de andre" skolene ikke kan bidra til å isolere effekten av forsøket.

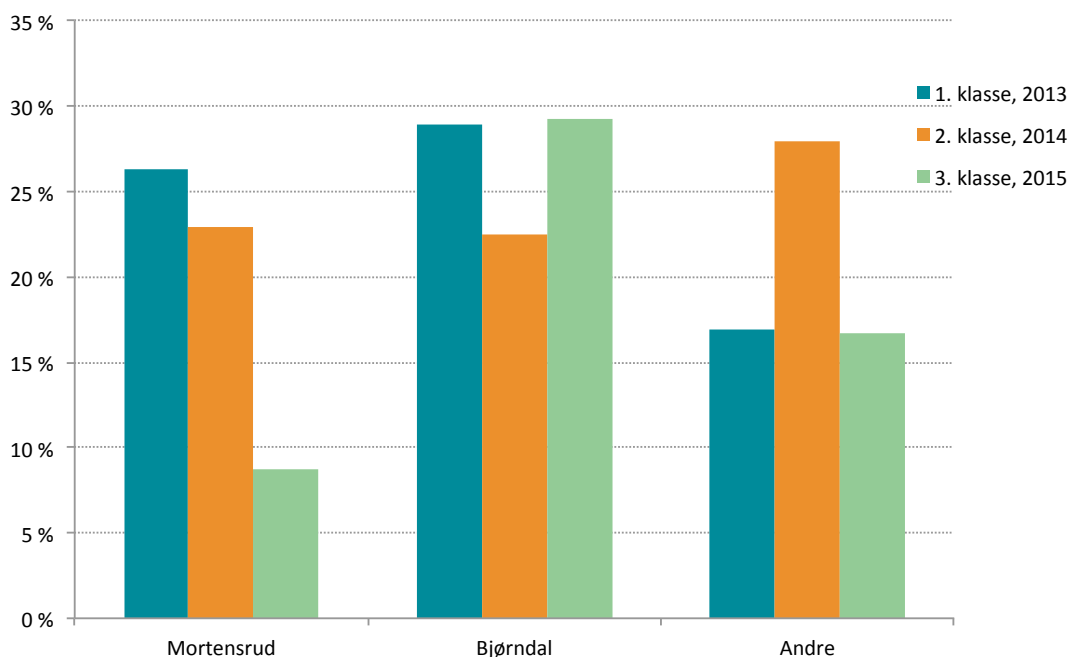
Fra 2013 til 2014 økte andelen (som forventet) på/under bekymringsgrensen ved alle skolene. Endringen er omtrent lik ved Mortensrud og "de andre" skolene, mens Bjørndal har en litt sterkere økning (i prosentpoeng). Fra 2014 til 2015 sank andelen ved alle skolene. Ved Mortensrud var nedgangen omtrent den samme som ved andre skoler, mens det ved Bjørndal var en noe svakere reduksjon. Totalt sett har utviklingen ved Mortensrud vært mer positiv enn utviklingen ved Bjørndal, men omtrent lik utviklingen ved andre skoler.

Figur 7.3 Andel elever på eller under bekymringsgrensen i regning, 1.-3. klasse



Ser vi på kohorten som gikk i første klasse ved kartleggingsprøven i 2013 og i andre klasse ved kartleggingsprøven i 2014, så har utviklingen gått i ulik retning ved skolene. Ved Mortensrud og Bjørndal skole var det en *reduksjon* i andelen under bekymringsgrensen fra 2013 til 2014, mens det ved de andre skolene var en økning. Fra 2014 til 2015 falt andelen kraftig ved Mortensrud, mens den økte ved Bjørndal. Ved de andre skolene var det også en reduksjon i andelen. Totalt sett har det vært en kraftig reduksjon ved Mortensrud skole fra før til etter innføringen av forsøket, mens det ikke er en slik tendens verken ved Bjørndal eller de andre skolene. Elevene ved Mortensrud har dermed hatt en god utvikling etter innføringen av forsøket – både absolutt og relativt sett.

Figur 7.4 *Andel elever på eller under bekymringsgrensen i regning, utvikling for 2006-kohorten*



7.3 Oppsummering og vurdering

Utviklingen i leseferdigheter hos elevene ved Mortensrud har grovt sett fulgt utviklingen ved de andre skolene i samme skolegruppe, mens utviklingen i regneferdigheter har vært bedre sammenliknet med de andre skolene.

Når det gjelder utvikling i leseferdigheter kan det være at enkelte av delprøvene i lesing er mer relevante å bruke som indikatorer enn andre. I den videre analysen vil vi se nærmere på utviklingen i resultater på enkelte av delprøvene. Det er mulig at utviklingen i leseferdigheter ville vist et annet resultat dersom vi hadde skilt mellom de ulike delprøvene.

Det er for øvrig vanskelig å vurdere hvorvidt, og i hvilken grad, utviklingen har kommet som følge av forsøket med AKS. For det første kan sammensetningen av elever ha endret seg ulikt ved skolene. Vi vet at det har vært stor utskifting av elever ved Mortensrud. Dette gjør at vi i liten grad får observert resultater for de samme elevene over tid. Dessuten kan det være mange andre faktorer som påvirker utviklingen ved Mortensrud og de andre skolene, for eksempel iverksetting av andre tiltak, klassestørrelse, lærertetthet etc. Mortensrud skole har for eksempel iverksatt flere tiltak som skal bidra til økt læringsutbytte⁴. Den ulike utviklingen i resultater blant elevene ved Mortensrud, Bjørndal og de andre skolene i forkant av forsøket, kan tyde på at grunnlaget er dårlig egnet til sammenlikning.

⁴ Mortensrud skole deltar i skoleutviklingsprosjektet tilknyttet til Handlingsprogram Oslo Sør.

Vi har derfor ikke grunnlag for å konkludere med at forsøket med gratis deltids plass i AKS har hatt positiv effekt på regneferdigheter eller at forsøket ikke har hatt effekt på leseferdigheter.

Litteraturliste

Bogen H. og K. Reegård (2009): Gratis kjernetid i barnehagen. Kartlegging av et forsøk i fem bydeler i Oslo. Fafo-rapport 2009:31

Bråten, Drange, Haakestad og Telle (2014): "Gratis kjernetid i barnehager – sluttrapport". Fafo-rapport 2014:44

Econ Pöyry (2009): Hjemmeværende innvandrerkvinner – en undersøkelse i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Utarbeidet for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Econ Pöyry AS

Drange N. og K. Telle (2011): "Gratis kjernetid i barnehage: Effekt på skolekarakterene til barn fra innvandrerfamilier" i Utdanning 2011 - veien til arbeidslivet, Statistiske analyser (SA 124), Statistisk sentralbyrå

Greve A. og K. Løndal (2012): «Læring for lek i barnehage og skolefritidsordning», Nordisk barnehageforskning, 5.19, s. 1-14

Grøgaard, J. B., H. Helland og J. Lauglo (2008): Elevenes læringsutbytte: Hvor stor betydning har skolen? En analyse av ulikhet i elevers prestasjonsnivå i fjerde, syvende og tiende trinn i grunnskolen og i grunnkurset i videregående, Rapport 2008:45, NIFU STEP

Moafi H. og E. S. Bjørkli (2011): Barnefamiliers tilsynsordninger, høsten 2010, Rapport 2011:34, Statistisk sentralbyrå

Rambøll (2013): Evaluering av helhetlig skoledag: Sluttrapport, Rambøll Management Consulting

Shadish, W., Cook, T., and Campbell, D. (2002). Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Causal Inference